

Toponímia de Cabacers i el seu terme

per Vicenç BIETE i FARRÉ

Fonts d'informació oral

Recerques pel terme i informació de topònims:

Senyor Josep Vilalta i Carnasa, «Lloro». Nat a Cabacers el 1913, de pares també fills del poble. Pagès i caçador. Ha acompanyat manta vegada, com a guia i informador, confeccionadors de cadastres, de mapes (àdhuc el de l'Instituto Geográfico y Catastral) i de guies excursionistes.

Consultes i comprovacions:

Senyor Josep Queralt i Vidal. Nat a Cabacers el 1901, de pares també fills del poble. Pagès.

Fonts d'informació escrita (precedides de l'abreviatura amb la qual són citades en el text):

FOG = El fogatge de 1497 (segons fotocòpies del mateix facilitades pel senyor Josep Iglésies) i el de 1553 (Josep IGLÉSIES, *El fogatge de 1553*, volum II, en premsa).

ESC = Volum d'escriptures existent a l'arxiu de cal Navàs i que abraça de l'any 1647 al 1862. En cada cas hom cita l'any corresponent.

CAD = *Noticia del Tributo de Catastro á que están sugetas todas las Fincas ex.stes en el Lugar de Cabacés de la subdelegación de Momblanc*, Catorce del mes de Mayo de mil setecientos cinquenta y quatro. Arxiu de l'Ajuntament.

APEO = *Libro de Apeo del término de Cabacés*, 2 de Mayo de 1855. Arxiu de l'Ajuntament.

MEM = Longinos NAVÁS, *Memorias*, Barcelona, 1875. Manuscrit inacabat que es conserva a l'arxiu de cal Navàs i que va seguit d'anotacions diverses de Delfí Navàs, germà de l'autor. Ha estat parcialment reproduït, en traducció castellana, a l'obra *El R. P. Longinos Navás, S. J.*, del P. Eugenio Saz, S. J., Barcelona, 1940. Llongí Navàs Ferré (1858-1938) fou un savi jesuïta, fill de Cabacers, que aconseguí fama mundial en el camp de l'entomologia.

REL = Jayme NAVÁS, *Relación de cosa de comercio*. Manuscrit que es conserva a l'arxiu de cal Navàs i que comprèn des de l'any 1861 fins al 1909.

GEO = Francesc CARRERAS CANDI, *Geografía general de Cataluña*, V: Provincia de Tarragona, per Emili Morera.

DES = Delfí NAVÁS, *Descripció històrica, física i política de Cabacés*, Reus, 1918. Delfí Navàs i Ferré (1855-1929) fou alcalde i també jutge de pau. Auto-didacte, la seva gran curiositat el portà a estudiar moltes i molt variades matèries, per més que ell mateix confessava de tenir, en més d'un tema, opinions força heterodoxes.

MUN = Josep IGLÉSIES, Joaquim SANTASUSAGNA i Ramon AMIGÓ, *Les muntanyes de Prades, el Montsant i serra la Llena*, Barcelona, 1960.

Vull regradar les facilitats que m'han estat donades per a la consulta dels arxius municipal, parroquial i de cal Navàs.

He de fer constar, així mateix, el meu agraïment al senyor Vilalta pel molt interès que ha posat en la seva col·laboració, així com també al senyor Queralt; al senyor Josep Iglésies, que m'ha fet a mans informació inèdita del fogatge de 1497, i sobretot al senyor Albert Manent i Segimon, les orientacions i suggeriments del qual m'han estat de decisiva utilitat per a dur a terme el present treball.

EL TERME MUNICIPAL

El nucli de població

1. Cabacers

cabassés

El terme de Cabacers, d'una extensió de 31,21 km², pertany a la comarca geogràfica del Priorat i es troba situat a la vall del riu Montsant, en un terreny muntanyós accidentat en gran part pels vessants occidentals del Montsant. La seva vegetació natural la formen majorment pinedes i alzinars més o menys degradats. El secà (oliveres, vinya, ametllers) predomina sobre el regadiu, que aprofita l'aigua de fonts i del riu Montsant. Hi ha bestiar oví i cabrum, així com també avicultura i cunicultura. La població (357 m d'altitud; 418 habitants el 1975) s'estén allargassada entre el barranc de Montsant i el Barranquet. Ramon Berenguer IV, el 1149, un cop deslliurada del domini àrab, la rebatejà amb el nom de Vallclara —canvi que no prosperà— i en feu donació als premonstratsos de Montflavon (Gàlia belga) per tal que hi establissin el que havia d'ésser el primer cenobi de l'orde a Catalunya. El monestir tingué una vida efímera i aviat fou traslladat a Bellpuig de les Avellanes. Cabacers passà, aleshores —1158—, a la jurisdicció dels bisbes de Tortosa. El 1185, el bisbe Ponç de Mulnells concedí carta de població als seus habitants i els feu donació de les terres i els boscos del terme (amb reserva dels drets dominicals i del senyoriu), el qual havia estat ampliat amb el llogarret de la Figuera i les serres del Montalt i de Gibolhoder (serra de la Figuera?). Els segles 13è. i 14è. es desenvolupà notablement (encara es conserven cases amb arcades gòtiques) i el 1310 foren aprovats els seus usos i costums. Fou cap de la baronia de Cabacers, de la qual era senyor el bisbe de Tortosa (el bisbe posseïa una part de senyoria, l'altra pertanyia al comte de Prades), i que comprenia a més els termes de Margalef, la Bisbal de Falset, la Vilella Baixa, la Figuera de Falset i Lloà. Hom sap que el segle 14è. era inclòs a la vegueria de Tortosa. Posteriorment, fins el 1716, formà part de la vegueria de Montblanc, i, entre 1716 i 1883, del corregiment de Tarragona, subdelegació de Montblanc. A partir d'aleshores pertany a la província de Tarragona, partit judicial de Falset.

Gentilici: Cabacerols. Malnom: Bocamolls (A Vinebre piquen pebre — a la Torre caragols — a la Figuera són llépols — i a Cabacers bocamolls).

Delfí Navàs, en el seu opuscle *Descripció històrica, física i política de Cabacés*, escriu (pàgs. 3-6 i 13): «tenint (el poble) el nom primitiu de *Fuentes Clares* (mig castellà i mig català). (...) Pel que fa al canvi de Fuentes Clares per Cabacés, hi ha dues tradicions. Una diu que a Fuentes Clares va acabar una gran guerra, i que en firmar-se la pau hom exclamà *Acabat és*: nom que per me-

mòria prengué la població, anant-se canviant de poc en poc pel nom actual de Cabacés. Una altra tradició diu que en venir els moros o àrabs a Espanya s'establí el Califa o Rei a Ciurana, i que per comunicar-se amb els moros que estaven al castell de Miravet els calia fer-ho en dues jornades, essent la primera des de Ciurana a Fuentes Clares, on hi havia com a amo i governador el general àrab Amikabessir, el qual posà el seu nom a la població en lloc de Fuentes Clares. Aquesta tradició en part la confirma l'existència d'un segell que hi ha a casa la vila, el qual deu ser del temps dels àrabs, és de ferro amb un mànec llarg com si fos per segellar amb foc i solament conté les lletres K B S. (...) Per altra part, al volum segon, pàgina 347, del *Diccionario Geográfico Universal*, imprès a Barcelona l'any 1830 per una societat de literats, entre altres coses es llegeix: Cabasés. El nombre de este lugar deriva de *Amicavesir* que le impusieron los moros. (...) Com s'ha manifestat, el nom primitiu de Cabacés segons la tradició era Fuentes Clares, que es canvià per Amikabessir en la dominació dels alarbs, àrabs o moros, fins a 1149 en què el Comte de Barcelona Ramon Berenguer, en fer donació d'Amikabessir, els seus termes i pertinences als frares premonstratosos, volgué que es fundés aquí un monestir i li posà el nom de Val-Clara. (...) Fent referència al que s'ha exposat, en un breu resum de la vida del Beat Joan d'Organyà publicat a Manresa el 1818, a la pàgina 9 es relata la dita fundació de la manera següent: Dia 25 de Abril de 1149, hallándose en la altura de Gardeny (*in podio de Gardeny cum militia sua obsidione Ilerda*, dice la escritura), hizo donación al referido Abad del pueblo de Amicabesser (hoy Cabacés) que el conde quiso que se llamase Val-Clara, el cual está en el Obispado de Tortosa a la falda del monte que vulgarmente se llama Mon-Sant. (...) Però com que els frares premonstratosos abandonaren el monestir després de nou anys i vuit mesos, fent-ne donació, juntament amb les seves pertinences, a la catedral o senyor Bisbe de Tortosa, és probable que aquest nom de Val-Clara no prosperés i que els habitants d'Amikabessir conservessin entre ells aquest darrer nom, el qual s'aniria modificant poc a poc. Així, trobem en els documents més vells que existeixen, tant llatins com catalans dels segles 15, 16 i 17, unes vegades Cabasses amb dues esses, d'altres amb una i d'altres amb ce, com ara, però sense accentuar la e. (...) Mai no s'ha sentit dir a ningú que Cabacés és digué Val-Clara, i tots els ancians als quals ho he preguntat, han respost sense titubear: No es deia Val-Clara, que es deia Fuentes Clares. No obstant, el nom de Val-Clara, a més de referir-se a la vida del Beat Joan d'Organyà, consta també a la fundació de la catedral de Tortosa en temps del bisbe Gaufred, que morí a Tortosa l'any 1165. El doctor Ramon O'Callaghan, savi i acreditat historiador dels nostres dies, a la pàgina 50 del seu llibre titulat *Episcopologio de la santa iglesia de Tortosa* i en referir la fundació de la catedral de Tortosa gràcies a generosos donatius, diu: Se distinguió entre ellos y merece especial mención la donación que el año 1158 otorgó el Prior de la iglesia de Val-Clara que antes se llamaba Avincabacer.»

Hom troba referència del nom de Cabacers en els següents documents que reproduceix Francesc Carreras i Candi en el seu llibre *Ordinacions urbanes de bon govern a Catalunya* (segles XIII a XVII), Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona, XI, 1924: «locum ipsum qui antea dicebatur Auincabacer» (donació de Vall Clara al monestir de Flabemont per Ramon Berenguer IV, el 24 d'abril de 1149. *Llibre Verd*, V, Arxiu Capítular de Tortosa), «locum de Valle Clara solitur qui antea Auincabacer dicebatur» (donació del convent de Santa Maria de Vall Clara a l'església de Tortosa pel prior Frederic, el 27 de desembre de 1158. *Llibre Verd*, V), «locum Dauincabacer» (do-

nació de Cabacers a l'església de Tortosa i el seu bisbe per Ramon Berenguer IV, el 2 de gener de 1159. *Llibre Verd*, V), «in termino de Auincabacer» (donació del Montalt a l'església de Vall Clara per Albert de Castellvell, el 1163. *Llibre Verd*, V).

Ramon O'Callaghan reproduïx, a *Anales de Tortosa*, III, Tortosa, 1888, l'Acta de consagració i dotació de l'església catedral de Tortosa, datada el 1178, en la qual consta «Cabaces cum suis terminis».

Trobem també documentat el nom de Cabacers en el diplomatarí de les *Cartas de población y franquicia de Cataluña* de Josep-Maria Font i Rius, Barcelona, 1969: «a parte occidentis in termino de Carceia et Unicapcerii» (donació de la Morera per Albert de Castellvell a Arnald de Salfores, el 8 de desembre de 1170. Original a la Biblioteca Provincial de Tarragona, reproduït per Emili Morera, *Tarragona Cristiana*, I, i per Josep Iglésies, *El Priorat*, Reus, 1930), «illum nostrum locum qui dicitur Cabacer» (carta de població atorgada per Ponç de Mulfells, bisbe de Tortosa, als habitants de Cabacers, el 9 de maig de 1185. *Llibre Verd*, VIII), «in termino de Cabezer et de Azcon» (donació de la població de Montsant per Donya Sancha, el 26 de maig de 1190. Arxiu de la Catedral de Tortosa), «sicut via qui vadit apud Cabacers» (carta de població atorgada als habitants de Gorrapte, el 15 de setembre de 1237. Archivo Histórico Nacional, Madrid).

Carreras Candi, a les seves *Ordenacions urbanes* abans citades, reproduïx les *Usances et costumes* de Cabacers expedides el 1310 (*Llibre Verd*, VIII), les quals comencen: «Aquesta es memoria que fan los prohoms de Cabacers...». La còpia manuscrita d'aquests usos i costums existent a l'arxiu municipal de la Figuera porta el títol «Usances de Cabaces».

En els fogatges de 1497 i de 1553 trobem, respectivament, «Cabaces» i «Cabacés».

Nou pergamins del segle 16è. existents a la rectoria de Cabacers, diuen: «Cabaces» (6), «Cabases» (2), «Cabaçer» (1).

Una escriptura del 1647 existent a cal Navàs diu «Cabases».

A les Ordenacions de la Figuera, manuscrit que es conserva a l'arxiu municipal d'aquest poble, trobem: «Cabaçes» 1615, «Cabases» 1669 i «Cabaces» 1704 i 1734.

A les *Estadístiques de població de Catalunya el primer vicenni del segle XVIII*, Josep Iglésies, Barcelona, 1974, apareixen, en diferents llocs, «Cabasés», «Cabases», «Cabasses», «Cabaces», «Cabasès» i «Cabassés».

A *España sagrada*, Henríquez Flórez, volum XLII per Manuel Risco, Madrid, 1801, figura «Cabaces».

Vint-i-quatre escriptures del segle 19è. (arxiu de cal Navàs) diuen: «Cabaces» (11), «Cabacés» (11), «Cabasés» (1), «Cabases» (1).

Al treball *El territorio de Scala Dei*, de F. de A. Rodón, publicat a «Estudio», volum XXII, Barcelona, 1918, apareix «Cabacérs (Abin-Cabacer)».

E. Corredra Gutierrez, a *Los condes soberanos de Urgel y los premonstratenses*, «Analecta Sacra Tarraconensia», XXXVI, Barcelona, 1963, diu: «Amicabesser, o Amicadote, o Amicabecir —que con estos tres nombres se le conoce— era un pueblo bastante grande, en la sierra de Montsant, con clima benigno y agua abundante; lo que justifica el cambio de nombre de Vall-Clara». Joan Coromines, al volum I dels seus *Estudis de Toponímia Catalana*, Barcelona, 1965, inclou «Cabassers» a la relació de noms mossàrabs que consten en el Mapa IV.

Per la seva banda, J. Lladonosa, en *El Montsant i els ermitans*, «Analecta Montserratensia», IX, p. 326, Abadia de Montserrat, 1962, escriu: «els mots típica-

ment àrabs en la toponímia del país, Albarca, Alboquer, Almussara, Cabassers, Margalef, etc.».

El Nomenclàtor dels municipis de Catalunya que figura a *La Divisió Territorial de Catalunya*, capítol VI, Barcelona, 1937, estableix la grafia «Cabassers». Quant al nom oficial vigent, és «Cabacés».

En el present treball m'he decantat per la grafia «Cabacers», atesa la forta preponderància, en la documentació transcrita, de la «c» inicial de la darrera síl·laba, així com de la «r» semi-final, que solament desapareix de la forma escrita en esdevenir muda aquesta lletra.

Finalment, i pel que fa al llegendari i aparentment inexplicable «Fuentes Clares» (potser una deformació al llarg del temps d'aquell oblidat Vall Clara que tan poc va durar?), l'única referència que podria relacionar aquell nom amb Cabacers i l'orde premonstratesa, i que probablement no té més valor que el purament anecdòtic, és la que recull Eduardo Corredera a la pàgina 258 de la seva obra ja citada *Los Condes de Urgel...* quan parla de la implantació dels premonstratsos a Castella: «La primera donación que recibieron fue de Ermengol VI, y en el territorio de Retuerta, un lugar llamado Claras Fuentes (ad Santa Maria de Rivolutorta, sive alio nomine de Clarisfontibus)». Aquesta donació fou signada el 23 de gener de 1145, quatre anys abans de la fundació a Cabacers del monestir de Vallclara, el primer que tindrien els premonstratsos a Catalunya. Doña Mayor va donar, l'1 d'abril de 1146, la resta del territori de Retuerta: «Mea locum quam Claros-fontes vocant».

Les muntanyes

2. *El Baluard* lo baluàrt

A les Pallisseres.

3. *El Dormidor* lo dormidó

Petita elevació al Mas del Francesc. En altre temps, i a l'estiu, el bestiar hi dormia al ras.

4. *El Tossalot* lo tossalòt

Tossal al Montsant, prop de la Califòrnia.

«el Tossalot», MUN, p. 751.

5. *L'Aixaragall* laixergàll

Altura dominant de la Serra del Diabló.

«Aixeregall», APEO, p. 76. «la punta de l'Aixaragall», MUN, p. 677.

6. *La Califòrnia* la califòrnia

Damunt del Tossalot, fa partió amb el terme de la Morera.

7. *La Serrania* la serranía

Serreta entre el Racó de les Comes i el de les Valls.

«la Serrania», MUN, p. 750.

8. *Les Pallisseres* les pallisséres

Branc de serra entre el Coll de l'Ermengol i el Grau del Caixer.

«les Pellisseres», MUN, p. 667. «les Pelliceres», MUN, p. 750.

9. *Serra de Cantacorbs* la sèrra de cantacòrps
Branca del Montsant entre els barrancs de Montsant i de Cavaloça. Mor al riu Montsant, a la Calçada.
«Serra de Cantacorps», MEM, p. 41. «Serres de (...) Cantacorps», DES, p. 22, i GEO, p. 386. «Cantacorbs», MUN, p. 25.
10. *Serra de l'Amorós* la sèrra lamorós
Entre el Coll del Ric i la Serra del Pare Sant.
11. *Serra de l'Avenc* la sèrra lavèng
Del Coll de la Batalla al Coll de l'Avenc, on s'interna en el terme de la Bisbal. Fa partió amb aquest darrer terme i amb el de la Palma. No se sap que hi hagi cap avenc.
12. *Serra de la Calçada* la sèrra la calçada
Darrer fragment de la Serra de Cantacorbs.
13. *Serra de la Llobatera* la sèrra la llobatèra
Fragment de serra damunt de la partida de les Coves. Fa partió amb el terme de la Bisbal.
14. *Serra de les Aubagues* la sèrral zaubàgues
A migdia del poble, és la part de la Serra de la Figuera que fa partió amb el terme d'aquesta darrera població.
«Serres de (...) Aubagues», DES, p. 22. F. Carreras Candi, a les *Ordinacions urbanes...*, p. 315, reproduïx un document del 1168 (*Llibre verd*, V, Tortosa) pel qual Albert de Castellvell fa donació a l'església de Vallclara de «illum montem qui vocatur Gibol hoder... Qui mons est situs in termino de Carcia». Per altra banda, en un document del 1154 en el qual s'establien els límits que havia tingut el terme de Siurana durant el domini sarraí (Eduard Toda, «Butlletí Arqueològic», p. 103, Tarragona, setembre-octubre 1925) apareix «Jubalfader», situat al nord del Molar. També trobem «Vibalhader» en l'assenyalament del terme de Siurana (*Els castells catalans*, IV, Barcelona, 1973, p. 427, reproduint un document del 1172 que recull Bofarull a la *Colección de documentos inéditos*, VIII, Barcelona, 1851, p. 48). La similitud dels tres topònims i llur ubicació fan pensar que no es tracti de l'actual Serra de la Figuera o potser, més concretament, de la Muntanya de Sant Pau.
15. *Serra del Diabló* la sèrral diapló
Fragment de serra entre la de Cantacorbs i la del Ric.
16. *Serra del Montalt* la sèrrals muntàls
Branca del Montsant entre el Barranc de Cavaloça i el Riuet de Scala Dei. Fa partió amb la Morera i les dues Vilelles.
«illum montem qui vocatur mont alt ut terminatur ab oriente in fonte que vocatur Hai Hai quod est inter Morera et istum montem a meridie in torrente sicut aquis versant de monte isto ab occidente in rivo de Oils de molins a circio in termino de Avincabacer», donació del Montalt a l'església de Vallclara per Albert de Castellvell el 7 idus març de 1163, *Llibre verd*, V, Tortosa, f. 9 r., citada per F. Carreras Candi a les *Ordinacions urbanes...*, p. 315. «Serres de (...) Montals», DES, p. 22. «els Montalts», MUN, p. 676.
17. *Serra del Montsant* la sèrra de munsàn
El fragment més occidental del Montsant descendeix en diverses branques a trobar el riu Montsant: Serra dels Solans, Serra de Cantacorbs i Serra del Montalt. Habitualment hom anomena la Serra de Montsant simplement «Mont-

sant» («pujar a Montsant», «trona a Montsant», «perdre's a Montsant»), i es considera que acaba part damunt de la Foia.

«El cambio de religión tampoco hubo de aportarle (al Priorato) hondas convulsiones. A los dioses primitivos, personificación de las fuerzas de la naturaleza y divinización de héroes, la vecindad de Tarraco había añadido su Olimpo y las majestades cesáreas. A unos y otros se sumó la nueva fe, y lo que era antes el Mons Sacer fue el Montsant, el Monte Santo». F. de A. Rodón, *El territorio de Scala Dei*, «Estudio», XXII, Barcelona, 1918. «et a parte vero circii in Monte Sancto» donació de la Morera per Albert de Castellvell, el 8 de desembre de 1170 (Biblioteca Provincial de Tarragona. Reproduïda per Josep-Maria Font i Rius a les *Cartas de población...*, p. 199). «A la falda del monte que vulgarmente se llama Mont-Sant» *Vida del Beato Juan de Orgañá*, Manresa, 1818, p. 9. «este grandioso monte (Montsant) en tiempo de la dominación árabe se llamaba Albahalka» Francisco Gras y Elías, *Historia de las ermitas del arzobispado de Tarragona*, Reus, 1909. «En documents anteriors a la conquesta del país, particularment els de 1151 a 1153, les terres de l'extingit valiat de Siurana s'anomenen muntanyes de Prades i d'Albarca» J. Lladonosa, *El Montsant i els ermitans*, «Analecta Montserratensia», IX, Abadia de Montserrat, 1962. «Albarca és el nom que (amb els sarraïns) era donat a la serralada de Montsant (...) Pels faldars de la muntanya d'Albarca s'escampaven anacoretes que, al soplúig de les balmes, menaven una vida de recolliment i penitència. D'ací li pervingué el nom modern de Montsant» MUN, pp. 61-63. «Munsan» MEM, p. 8.

18. *Serra del Pare Sant* la sèrral paressàn

Entre la Serra de l'Amorós i el Serral del Cristòfol.

19. *Serra del Ric* la sèrral ríc

Entre l'Aixaragall i el Coll del Ric.

«Serra rich» REL, p. 225. «Serra lo Rich» GEO, p. 388.

20. *Serra dels Aubacs* la sèrral zaubàgs

Serreta entre Sant Roc i la Foia.

21. *Serra dels Gorraptes* la sèrrals gorràptes

Serra a ponent del terme. Va del Coll de la Batalla al Coll de la Torre, i fa partió amb la Palma d'Ebre i Vinebre.

«Gorrapte» Carta de població atorgada als habitants de Gorrapte el 15 de setembre de 1237. Reproduïda per Josep-Maria Font i Rius a les *Cartas de población...*, p. 395. «Gurrapte» CAD, p. 398. «les serres Gorraptes» MUN, p. 762.

22. *Serra dels Solans* la sèrral solàns

Branca del Montsant, darrera estribació de la Serra Major, que s'estén de nord-est a sud-oest entre el Barranc de Montsant i el riu d'aquest mateix nom.

«Serra ls/Solans» MEM, p. 41. «Serres de (...) Solans» DES, p. 22.

23. *Serra Major* la sèrra maijó

És la carena principal de la Serra del Montsant.

«Montis Majoris» F. de A. Rodón, *El territorio de Scala Dei*, «Estudio», XXII, Barcelona, 1918, segons un document de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, perg. 122 d'Alfons I.

24. *Serral de les Roques* lo serràll de les ròques

Fragment de serra, a Montsant, que fa partió amb els termes de la Bisbal i de Margalef.

«el serrall de les Roques» MUN, p. 656.

25. *Serral del Cristòfol* lo serràll del cristòfol

Branc de serra entre les Crestes del Pare Sant i l'Ereta de l'Espanyol.

«la serralada del Cristòfol» MUN, p. 676.

26. *Tossal del Pont* lo tossal del pòn
Part damunt de la carretera, entre el Pont Nou i el Pont Vell.

Les puntes

27. *El Perxe* lo pèrtxe
Punta de muntanya a les Artigues.
28. *El Rossí* lo rossí
Punteta damunt del riu, prop del Mas del Francès.
29. *Els Castellassos* los castellàssos
Punta de muntanya als Segrassos.
30. *L'Adobador* ladobadó
Petita punta prop del Coll de la Torre.
31. *L'Enclusa* lancrúza
Punta de muntanya als Segrassos.
32. *La Punta Rodona* la púnta redóna
A Montsant.
33. *Punta de l'Abella* la púnta labélla
És la Punta del Llebrete.
«punta Abella o del Llebrete» MUN, p. 751
34. *Punta de l'Ereta* la púnta lerèta
Als Colls Baixos.
35. *Punta de l'Ermengol* la púnta larmingòl
Entre el Barranc de Cavaloça i el Racó de la Canaleta.
«punta de l'Ermengol» MUN, p. 676.
36. *Punta de la Canaleta* la púnta la canalèta
És l'elevació més septentrional de la Serra del Montalt, entre el Coll de les Barraques i el Portell de la Ullera. Fa partió amb la Morera.
«punta de la Canaleta» REL, p. 225, i GEO, p. 388.
37. *Punta de la Cingla* la púnta lassíngla
A les Artigues.
38. *Punta de la Cogullada* la púnta la cugullàda
A la Cavallera. Hom diu: «Quan es tapa la Cogullada, espavil» (pluja segura).
39. *Punta de la Cometa* la púnta la comèta
A les Favares.

40. *Punta de la Gendra* la púnta ladgèndra
A les Comes.
41. *Punta de la Guixera* la púnta la guixéra
Elevació culminant de la Serra del Montalt, a migdia del Portell de la Ullera.
Fa partió amb la Morera.
42. *Punta de la Xuta* la púnta latxúta
A les Coves.
43. *Punta de Sant Roc* la púnta sanròc
Part damunt del poble, entre el Barranc de Montsant i el Racó de les Comes.
«Serres de (...) Sant Roch» DES, p. 22.
44. *Punta del Bep* la púntal bèp
A Montsant, part damunt de la Boca d'Infern.
«la punta del Pep» MUN, p. 665.
45. *Punta del Cigró* la púntal sigró
Als Segrassos.
46. *Punta del Cinto* la púntal sínto
A Montsant (Boca d'Infern).
47. *Punta del Fírmes* la púntal fírmes
A les Favares.
48. *Punta del Llebreta* la púntal llebrèta
Part damunt de les Lliseres de l'Abella.
«punta Abella o del Llebreta» MUN, p. 751.
49. *Punta del Llorito* la púntal lloríto
A Montsant, tocant la Califòrnia.
«la punta Llorito» MUN, p. 751.
50. *Punta del Lloro* la púntal llóro
A l'Abellar.
51. *Punta del Manduco* la púntal mandúco
Als Pallers.
52. *Punta del Mingalla* la púntal mingàlla
Als Pallers.
53. *Punta del Saqueta* la púntal saquèta
Als Aubacs.
54. *Punta del Sinada* la púntal sinàda
Als Atans.

55. *Punteta de l'Aleix* la puntèta lalèix
A Montsant, tocant el Grau del Caixer.

Els fragments de muntanyes. Les crestes. Les roqueres

56. *Cresta de les Artigues* la créstal zartígues
Al Racó de les Artigues.
«Serres de (...) Artigues» DES, p. 22.

57. *Cresta de les Canals* la crésta les canàls
Entre el Racó de les Valls i les Comes.
«les crestes de roca grans i verticals de (...) Canals» DES, p. 24.

58. *Cresta del Forat* la créstal foràt
Al Racó de les Valls.

59. *Crestes de la Foia* les crèstes de la fòia
Al Racó de la Foia.
«les crestes de roca grans i verticals de la Foya» DES, p. 24.

60. *Crestes de la Font de Cavaloca* les crèstes delafòn de cabalòca
Part damunt d'aquesta font.

61. *Crestes del Pare Sant* les crèstes del paressàn
Entre la Foia i el Barranc de Cavaloca.
«les crestes del Pare Sant» MUN, p. 750.

62. *El Forcat* lo forcàt
Fragment de muntanya darrera del Molí de l'Estudiant. Li ve el nom d'un pi
en forma de forcat.

63. *La Guixera del Mas Déu* la guixéral masdéu
Cap de serra on es feia guix, prop d'aquest mas.
«el tossalet de la Serra de la Guixera» MUN, p. 744.

64. *La Pena Roja* la pèna ròija
Roquera a la Serra de la Figuera, damunt del Riu Montsant.
«Pena Roja» APEO, p. 96. «el gran cingle de la Pena Roja» MUN, p. 808.

65. *La Pleteta de Més Avall* la pletèta més avàll
Tros de serra entre la Punta del Bep i el Pinet de Cal Cinto. La Pleteta de Més
Amunt pertany al terme de Margalef.

Els colls. Els portells

65a. *Coll de Cantacorbs* lo còll de cantacòrps
Al camí de la Vilella, en entrar al Racó de les Pedregoses.

66. *Coll de l'Ermengol* lo còll de l'armingòl
Entre la Canaleta i les Pallisseres.
«Collet de l'Ermengol» MUN, p. 676.
67. *Coll de la Batalla* lo còll de la batàlla
Al Camí de la Palma. Fa partió amb aquest terme.
«Coll de la batalla» APEO, p. 110. «Coll de la batalla» REL, p. 225. «Entre Sud y Oeste de la población se levanta la imponente sierra conocida por el Coll de la batalla, en el cual se atrincheraron los moros al perder su querida Ciurana.» Francisco Gras y Elías, *Historia de los lugares, villas y ciudades de la Provincia de Tarragona*, Barcelona, 1907, p. 40.
«Coll de la Batalla» GEO, p. 388. «Coll de la Batalla (nom en que tal vegada li vé per haver-se donat allí una batalla que podrie se la dels jenerals La Guardia i Alonso García).» DES, p. 21 i s. Fernando Miralles Meseguer, a la seva *Guía del obispado de Tortosa*, Tortosa, 1902, p. 557, fa la següent referència d'aquesta batalla: «A últimos de diciembre de 1827 pasó el Ebro por Cabacés D. Joaquín la Guardia con dirección a Aragón; pero alcanzado en dicho pueblo por la columna de D. Alonso García, le propuso éste el indulto, y rechazándolo se rompió el fuego trabándose una pequeña escaramuza en la que perdió La Guardia algunos muertos, una bandera, 7000 cartuchos y 26 hombres que quedaron prisioneros.»
68. *Coll de la Guixera* lo còll de la guixéra
Entre la Punta de la Guixera i la capçalera del Racó dels Montalts. És partió del terme.
«Coll de la Guixera» MUN, p. 744.
69. *Coll de la Torre* lo còll de la tórre
A la Carretera de la Torre de l'Espanyol. Fa partió amb aquest terme.
«al coll de la Torra» REL, p. 102. «Coll de Torre» DES, p. 22.
70. *Coll de les Barraques* lo còll de les barràques
Al Camí de Reus. Fa partió amb la Morera.
«Coll de les Barraques» MUN, p. 746.
71. *Coll de les Soquetes* lo còll de les soquètes
És el Coll de les Barraques.
72. *Coll de les Valls* lo còll de lavàll
És el Coll del Ric.
«Coll de les Valls» MUN, p. 677.
73. *Coll de Manxa* lo còll de màndxa
Al Camí de la Bisbal.
«Coll de mancha» ESC, 1647. «Coll de Manxa» CAD, p. 461. «Coll de Mancha» APEO, p. 137. «Colldemancha» REL, p. 102. «Coll de Manxar» GEO, p. 388. «Collet de Manxa» MUN, p. 762.
74. *Coll del Baixest* lo còll del baixést
Part damunt del Racó de la Coma.
75. *Coll del Ric* lo còll del ríc
Al Camí de Reus, en entrar a les Cavaloques.
76. *Collet de l'Estudiant* lo collèt de lastudià
A la Carretera de la Bisbal. Prop de la partió amb el terme d'aquest poble.

77. *Collet de la Foia* lo collèt de la fòia
Al Camí de Montsant, en arribar a la Foia.
«Collet de la Foia» MUN, p. 667.
78. *Collet del Grifoll* lo collèt del grifóll
Davall del Tossalot.
«Collet de la Barraca del Grifoll» MUN, p. 751.
79. *Collet del Joan Guarda* lo collèt del djuàn guarda
A la Carretera de la Vilella.
80. *Collet del Moliner* lo collèt del moliné
Abans d'arribar al Molí del Moliner.
«Collet del Molí del Moliner» MUN, p. 787.
81. *Collet del Ros* lo collèt del rós
Al Camí de Montsant, entre la Foia i el Cristòfol.
«Collet del Ros» MUN, p. 666.
82. *El Collet Tou* lo collèt tòu
Al Camí de la Vilella.
83. *Portell de la Boca d'Infern* lo portéll de la bóca dinfèrn
Davall de la Punta del Bep.
«Collet de Boca d'Infern» MUN, p. 666. «Portellet de la Boca d'Infern» MUN, p. 746.
84. *Portell de la Ullera* lo portéll de lulléra
Entre la Punta de la Canaleta i la de la Guixera. Fa partió amb la Morera.
85. *Portell de les Artigues* lo portéll dels artígues
Part damunt de la Foia.
86. *Portell del Borlo* lo portéll del bòrlo
Davall del Coll de l'Armengol.
87. *Portell del Cinto* lo portéll del sínto
Entre la Pleteta de Més Avall i la Califòrnia.
«Portell del Cinto» MUN, p. 665.
88. *Portell del Planassot* lo portéll del planassòt
Part davall de la Pleteta de Més Amunt, de la Morera.
«Portell del Planassot» MUN, p. 665.

Els cursos d'aigua

89. *Riu Montsant* lo riu munsàn
És «el riu» per antonomàsia. Deixa el terme de la Bisbal al Toll del Pontet i entra en el de la Vilella Baixa al Toll de l'Estret, després d'haver estat partió amb el de la Figuera per espai de més d'un quilòmetre.
«Riu de Montsant» ESC, 1805. «Riu Montsant» DES, p. 21, i MUN, p. 5.

Els barrancs

Entre els fondals, hom anomena «barranc» el que té llit marcat pel pas més o menys intermitent de les aigües i «racó» el que no el té.

90. *Barranc de Cal Ate* lo barràng del calàte
Fragment del barranc de Montsant, aigües amunt de l'Hort Domènec.
«el barranc, que ací es denomina del Calate» MUN, p. 787.
91. *Barranc de Cavaloca* lo barràng de cabalòca
Neix a Montsant, sota la Punta del Bep, i desaigua al Riu Montsant part davall del Pont del Túnel.
«lo Prelat obtingué (...) d'Arbert de Castellvell (...) en 1167 l'honor de Cavaloca» F. Carreras Candi, *Ordinacions urbanes...*, p. 315. «ad canalem de Cavaloca» Document de donació del terme de Santa Maria de Scala Dei a la comunitat establerta a Poboleda, signat pel rei Pere II (Villanueva, *Viaje literario a las iglesias de España*, XX, doc. XLIV, citat per Josep Iglésies a *El Priorat*, Reus, 1930, p. 17). «Cabaloca» MEM, p. 8. «barranchs y raconades de (...) Cabaloca» DES, p. 21. «racó de les Cavalokes» MUN, p. 676.
92. *Barranc de l'Arbonès* lo barràng de l'arbonès
Fragment del Barranc de Montsant, aigües avall del poble.
93. *Barranc de l'Aubereda* lo barràng de lauberèda
El Barranc de Montsant, al seu pas per l'Aubereda.
«barranc de l'Aubereda» MUN, p. 657.
94. *Barranc de l'Hort Domènec* lo barràng de lòr domènic
El Barranc de Montsant, al seu pas pels Horts Domènec.
95. *Barranc de la Calçada* lo barràng de la calçada
Curs final del Barranc de Montsant.
«barranc de la Calzada» DES, p. 5. «barranchs de la Calçada...» GEO, p. 386.
96. *Barranc de Montsant* lo barràng de munsàn
Entre la Serra dels Solans, per la banda dreta, i les dels Aubacs, Sant Roc i Cantacorbs per l'esquerra. Rep, seguint el curs de les aigües, les següents denominacions: Barranc dels Aixarts, del Pont del Solà, de l'Aubereda, del Navàs, de l'Arbonès, de Cal Ate, de l'Hort Domènec i de la Calçada. Desaigua, en aquest darrer punt, al Riu Montsant.
97. *Barranc del Navàs* lo barràng del navàs
El Barranc de Montsant, part davall del poble.
98. *Barranc del Pont del Solà* lo barràng del pòn del solà
El Barranc de Montsant a l'altura d'aquest pont.
99. *Barranc dels Aixarts* lo barràng dels aixars
El Barranc de Montsant en travessar aquesta partida.
100. *El Barranc Tancat* lo barràng tancàt
És el curs alt del Barranc de Montsant, però sempre és anomenat el Barranc Tancat.
«barranc Tancat» MUN, p. 762.

101. *El Barranquet* lo barranquèt
A llevant de la població, recull les aigües dels racons de les Comes i de les Valls. Desaigua al Barranc de Montsant part davall del poble.
«Lo Barranquet» CAD, p. 301. «Huerto del barranquet» APEO, p. 81. «Barranquet» MEM, p. 39, i GEO, p. 386.

Els racons

Vegeu nota inicial a «Els barrancs».

102. *Racó d'en Fumanya* lo racón fumànya
A les Aubagues.

103. *Racó de l'Abella* lo racó labèlla
Davall de les Lliseres de l'Abella.

104. *Racó de l'Amigó* lo racó lamigó
Entre les Lliseres i el Grau del Caixer.
«Racó de l'Amigó» MUN, p. 751.

105. *Racó de l'Aubelló* lo racó laubelló
Als Aixarts.
«Racó de l'Aubelló» MUN, p. 760.

106. *Racó de l'Embut* lo racó lambút
A la Canaleta.

107. *Racó de l'Homdedeu* lo racó landedéu
Fragment del Barranquet corresponent al Freginal.
«el barranc de l'Homdedeu» MUN, p. 786.

108. *Racó de la Bargallona* lo racó la bargallóna
Part davall de la Plana d'en Tergue.

109. *Racó de la Boca d'Infern* lo racó de la bóca dinfern
A Montsant.
«Boca del infern» REL, p. 225. «La Boca d'infern» DES, p. 22. «racó de Boca d'Infern» MUN, p. 666.

110. *Racó de la Canaleta* lo racó la canalèta
Entre la Punta de l'Ermengol i el Montalt. Desaigua al Barranc de Cavaloca.
«la gran clotada de la Canaleta» MUN, p. 676. «barranc de la Canaleta» MUN, p. 773.

111. *Racó de la Coma* lo racó la cóma
Entre el Tossal del Pont i el Baixest. Desaigua al Riu Montsant, a l'altura del Molí Nou.
«Raconades de (...) Coma» DES, p. 21.

112. *Racó de la Covassa* lo racó la covàssa
Recull les aigües dels racons de la Foia, del Cadell i de les Artigues i desaigua al Barranc de Montsant.
«racó de les Covasses» MUN, p. 750.

113. *Racó de la Foia* lo racó la fòia
A la capçalera del Racó de la Covassa.
«Racó de la Foia» MUN, p. 750.
114. *Racó de la Vidala* lo racó la vidàla
A les Canals.
115. *Racó de les Artigues* lo racòl zartígues
Al nord de la Foia.
116. *Racó de les Comes* lo racó les cómes
Entre la Punta de Sant Roc i la Serrania.
«el gran racó de les Comes» MUN, p. 667.
117. *Racó de les Pedregoses* lo racó les pedregózes
A migdia de Cantacorbs.
118. *Racó de les Pinedes* lo racó les pinèdes
A la banda obaga de la Serra dels Solans. Desaigua al Riu Montsant.
«Raconades de (...) Pinedes» DES, p. 21. «barranc de les Pinedes» MUN, p. 762.
119. *Racó de les Valls* la racól zavàlls
Entre l'Aixaragall i la Cresta de les Canals.
120. *Racó de Sant Roc* lo racó de sànr ròc
Part damunt de l'Ermita de Sant Roc.
121. *Racó del Cacarro* lo racól cacàrrro
Al Montalt. Desaigua al Barranc de Cavaloca enfront del Mas de Baix.
122. *Racó del Cadell* lo racól cadéll
A les Foies.
123. *Racó del Cinto* lo racól sínto
Entre la Califòrnia i el Pinet de Cal Cinto.
124. *Racó del Fraret* lo racól flarèt
Dins de la Boca d'Infern.
«racó del Fraret» MUN, p. 771.
125. *Racó del Mano* lo racól màno
Al costat del Cristòfol.
126. *Racó del Ponet* lo racól ponèt
Davall de les Lliseres.
«racó del Ponet» MUN, p. 751.
127. *Racó del Salon* lo racól salón
A Montsant.
«Racó del Salon» MUN, p. 666.

128. *Racó del Set Veus* lo racól sètveu
Davall del Tossalot.
129. *Racó del Xapilla* lo racól txapílla
A la Vinya. Una «xapilla» eren cinc cèntims.
130. *Racó dels Colls* lo racóls còlls
Al peu del Coll de la Torre.
«Raconades de (...) Coll» DES, p. 21.
131. *Racó dels Colls Baixos* lo racóls collbàixos
Davall del Serral de les Roques. La part baixa pertany a la Bisbal.
«barranc dels Colls Baixos» MUN, p. 762.
132. *Racó dels Montalts* lo racóls muntàls
És la part alta del Racó dels Pouets.
133. *Racó dels Paradets* lo racóls paradèts
Davall del Mas del Serrador.
134. *Racó dels Pouets* lo racóls poèts
Al Montalt. La seva part baixa, fins a desaiguar al Riu Montsant, és del terme de la Vilella Baixa.
135. *Racó dels Tormegals* lo racóls tormegàls
Damunt de la Font dels Capellans.
136. *Raconet del Sereno* lo raconèt del serèno
Damunt del Mas del Francesc.

Les cadolles

137. *Cadolla del Cinto* la cadóllal sínto
Al Montsant del Cinto.
138. *Cadolla del Llebreta* la cadóllal llebrèta
Al costat de la Cova del Llebreta.
139. *Cadolla del Morera* la cadóllal moréra
A les Pinedes.
140. *Cadolla del Navàs* la cadóllal navàs
Part davall del Pinet de Cal Cinto.
141. *Cadolla del Sinada* la cadóllal sinàda
Als Colls.
142. *Cadolla del Xiquera* la cadóllal txiquéra
A les Pinedes.

143. *Cadolles dels Paradets* les cadólles dels paradèts
Al racó del mateix nom, tocant al Mas del Serrador.
«Cadolles dels paradets» REL, p. 225.

Els tolls

144. *Toll de l'Estret* lo toll de lastrèt
Al Riu Montsant, davall del Túnel. Fa partió amb la Vilella Baixa.
145. *Toll de la Freixa* lo toll de la fréixa
Al Barranc de Montsant.
146. *Toll de la Ramona* lo toll de la ramóna
Al Riu Montsant, tocant al Molí del Moliner.
147. *Toll del Joan Pau* lo toll del djuànpàu
Al Riu Montsant, tocant al Mas del Francesc.
148. *Toll del Lleno* lo toll del llèno
Al Riu Montsant, davall de la Presa dels Rius.
149. *Toll del Monjo* lo toll del mònjo
Al Riu Montsant, partida dels Molivells.
150. *Toll del Morell* lo toll del morèll
Al Riu Montsant, prop de la Font del Morell.
151. *Toll del Pont Vell* lo toll del pòn véll
Al Riu Montsant, davall del Pont Vell.
152. *Toll del Pontet* lo toll del pontèt
Al Riu Montsant. Fa partió amb la Bisbal.
153. *Toll del Regatall* lo toll del regatàll
Al Riu Montsant, entre els dos ponts.
154. *Toll del Serra* lo toll del sèrra
Al Riu Montsant, partida dels Rius.

Les preses

155. *Presa de la Calçada* la prèza la calsàda
Al Riu Montsant, partida de la Calçada. Està enrunada.
156. *Presa de la Freixa* la prèza la fréixa
Al Barranc de Montsant.

157. *Presa de les Moreretes* la prèza les morerètes
Al Riu Montsant, davall del Pont Vell. És una derivació d'aigua per a regar, sense presa d'obra.
158. *Presa del Francesc* la prèzal fransès
És la del Molí Nou.
159. *Presa del Molí de l'Estudiant* la prèzal molí lastudià
Al Riu Montsant. És dins del terme veí de la Bisbal, però serveix per regar terres del poble.
160. *Presa del Molí Nou* la prèzal molí nòu
Al Riu Montsant, prop del Pas d'Ascó.
161. *Presa del Molí Vell* la prèzal molí vell
Al Riu Montsant, partida dels Molivells.
162. *Presa del Navàs* la prèzal navàs
Al Barranc de Montsant, davall del Càrcol.
163. *Presa dels Camatges* la prèzals camàdges
Al Riu Montsant, tocant a la Font del Morell.
164. *Presa dels Horts Domènec* la prèzal zordomènics
Al Barranc de Montsant, partida dels Horts Domènec.
165. *Presa dels Ponts* la prèzals pòns
Al Riu Montsant, partida dels Ponts.
166. *Presa dels Rius* la prèzals rius
Al Riu Montsant, part damunt del Toll del Lleno.

Les fonts

167. *Els Còssis* los còssis
És un degotall. Als Segrassos.
168. *Font Bona de la Canaleta* la fòn bona de la canalèta
A la Canaleta.
«Font de la Canaleta» MEM, p. 22. «la font (...) de la Canaleta per curá lo humor salat» DES, p. 22.
169. *Font de Baix* la fòn de bàix
Al Barranquet, davall del poble. Hi ha uns rentadors públics.
170. *Font de Cavaloca* la fòn de cabalòca
A la Cavaloca.
«font de Cabaloca» MEM, p. 42; REL, p. 225 i DES, p. 22.

171. *Font de Ferro* la fòn de fèrro
Al Barranc de Montsant, sota el Pont de Ferro.
172. *Font de l'Arbonès* la fòn de larbonès
Al Barranc de Montsant.
173. *Font de l'Aubelló* la fòn de laubelló
Als Aixarts. Subministra aigua al poble.
«la font del Aubelló per curá la tisis pulmonar» DES, p. 22.
174. *Font de l'Hort dels Capellans* la fòn de lòr dels capellàns
En aquest tros.
175. *Font de la Canaleta* la fòn de la canalèta que no còu
que no Cou els Fesols los fezòls
A la Canaleta.
176. *Font de la Foia* la fòn de la fòia
A la Foia. Subministra aigua al poble.
«font de la Foya» DES, p. 22. «Dessota del gran marge que manté l'ermita (de la Foia) enlairada, raja una font molt cabalosa» MUN, p. 667.
177. *Font de la Foranca* la fòn de la forànca
En aquesta partida.
«font de la Foranca» DES, p. 22.
178. *Font de la Solsida* la fòn de la solsída
Entre el Mas del Morell i el Mas de Dalt. No hi ha senyal ni memòria de
solsida.
179. *Font de les Aubagues* la fòn del zaubàgues
En aquesta partida.
180. *Font de les Fontanelles* la fòn de les fontanélles
En aquesta partida.
«La Font de las Fontanellas» CAD, p. 23.
181. *Font de Sant Miquel* la fòn de sà n miquèl
Al carrer de Sant Miquel.
«Fuente y balsa de S. Miguel» MEM, p. 13. «Font de St. Miquel» GEO, p. 386.
182. *Font del Bisbe* la fòn del bísbe
A les Covasses. Els degotalls han format una mena de mitra.
«la font del Bisbe» MUN, p. 761.
183. *Font del Burel* la fòn del burèl
A Montsant, part damunt de Cavaloca.
184. *Font del Galisto* la fòn del galísto
A la Coma.

185. *Font del Grau* la fòn del gràu
A les Pinedes.
186. *Font del Mas de Dalt* la fòn del màs de dàl
En aquest mas.
187. *Font del Mas del Vall* la fòn del màs del vàll
En aquest mas.
188. *Font del Morell* la fòn del morèll
Als Ponts.
189. *Font del Pere* la fòn del pére
A la Coma.
190. *Font del Poma* la fòn del póma
A les Covasses.
191. *Font del Ponet* la fòn del ponèt
A Montsant.
«la font del Ponet» MUN, p. 751.
192. *Font del Puntarrer* la fòn del puntarré
Al peu del poble.
193. *Font del Quiquet* la fòn del quiquèt
Al Montalt
194. *Font del Ribell* la fòn del ribéll
Als Colls Baixos.
195. *Font dels Capellans* la fòn dels capellàns
Al Barranc de Montsant, a l'altura dels Aixarts.
196. *Font dels Segrassos* la fòn del segràssos
En aquesta partida.

197. *La Canal* la canàl

És l'entrada al poble de la Sèquia de la Vila, amb quatre brocs i abeurador.
«Una fuente abundante nace junto a su puerta oriental y corren sus aguas a lo largo del pueblo proporcionándole fertilidad y limpieza; con ella se obra la lana que sirve para diferentes usos.» Jaime Caresmar, *Historia de Santa Maria de Bellpuig de les Avellanes*, manuscrit de 1773 publicat a Balaguer el 1977. «la Canal» MEM, p. 12. «La Canal y Abeurador» GEO, p. 386. «la font de la Canal» MUN, p. 760.

Els pous. Els aljubs

Hi ha molts més aljubs que els que es relacionen. Abandonats en la seva majoria, portaven el nom de la partida o tros on eren situats o el del seu propietari.

198. *Aljub del Guinau* landjúp del guinàu
Als Colls.
199. *Aljub del Lletxa* landjúp del llétxa
Als Colls.
200. *Nòria del Griva* la nòrial gríva
Prop del Mas del Pedreny.
201. *Pou de l'Ou* lo póu de lòu
Pou abandonat a l'Ermita de Sant Miquel (dels Ponts). Mentre el construïen, un traginer que passava a prop va llençar la closca d'un ou que s'havia begut, la qual va anar a parar al cap del propietari, Delfí Navàs. Així diuen que ho explicava ell mateix.
202. *Pou de la Cavallera* lo póu de la cavalléra
En aquesta partida.
203. *Pou del Mas del Pedreny* lo póu del màs del pedrèny
En aquest mas. És una sínia de gadúfols.
204. *Pouet del Cuero* lo poèt del cuéro
A Montsant.
205. *Pouet del Cubells* lo poèt del cubélls
A Montsant.
«la font del Cubells; l'aigua d'aquesta font a vegades falla, a l'estiu» MUN, p. 751.
206. *Pouets del Montalt* los poèts dels muntàls
Al Racó dels Pouets. Són dos, molt a prop l'un de l'altre.

Les sèquies

De cada presa en surt una sèquia per a regar que duu el mateix nom de la presa. També en surten de les fonts de Cavaloça, del Mas de Dalt i dels Capellans. De la Presa dels Ponts en surten dues, una de cada banda de riu: per a regar, té preferència la de la banda esquerra.

207. *Sèquia de la Vila* la séquia la víla
Va des de la Font de la Foia fins al poble, on entra per la Canal. Fins fa pocs anys proveïa d'aigua per al consum de la població i per a regar els trossos que trobava en el seu recorregut. Dins ja del poble, i després de la Canal, omplia els rentadors de la Bassada i seguia descoberta pel Carrer Major fins a anar a parar al Mul. Actualment, aquest darrer tros és subterrani. La sèquia avui en dia porta únicament l'aigua destinada a regar. La de consum arriba per una conducció subterrània.

«pel juncà de la acèquia de la vila» DES, p. 24.

Les basses

Hi ha moltes més basses que les que es relacionen. Cadascuna d'elles duu el nom de la partida o tros o bé el del seu propietari.

208. *Bassa de la Tosquera* la bàssa la tosquéra
Als Aixarts.

209. *Basseta de l'Amigó* la bassèta lamigó
A Montsant.

210. *Bassot de l'Espasa* lo bassòt de laspàza
Al Solà.

Els boscos

211. *Bosc del Coll* lo bòsc del còll
Bosc de pins a la part alta del Racó de les Pedregoses.

212. *L'Aubereda* lauberèda
Al Barranc de Montsant, al peu del poble.

213. *La Mansesca* la mansèsca
Bosc de pins al Tirapel.
«Pla la mansesca» REL, p. 225.

214. *Pineda de la Mesquita* la pinèda de la mesquíta
A les Pinedes.

Els arbres singularitzats

215. *El Pi de la Coma* lo pí la cóma
Era en una petita altura prop del riu. Va desaparèixer en ser construïda la carretera de la Bisbal.

216. *El Pi dels Paradets* lo píls paradèts
Al Racó dels Paradets. Talat ja fa uns anys, era molt gros. D'una persona que també ho fos, hom en deia que semblava el pi dels Paradets.
«Pi's paradets» REL, p. 225.

217. *El Pinet de Cal Cinto* lo pinèt de càl sínto
A Montsant, al costat de la Punta del Bep.

218. *Els Roures de Mossèn Jaume* los róures del mossén djàume
Als Ponts. Han estat talats fa poc.

Les roques singularitzades

219. *El Carratxau de les Guineus* lo carratxàu de les guineüs
A la Covassa. En els seus forats hi fan cau les guineus.

220. *El Forat de les Valls* lo foràt del zavàlls
Roca foradada a la Cresta del Forat.

221. *El Forat del Llèno* lo foràt del llèno
Part damunt del Pont Nou. Quan s'ombreja és migdia.

222. *El Gegant* lo djagàn
A la capçalera del Racó de les Valls.

«Son aquestos dos massas de pedra, bastant altas, estretas de dalt, y amplas, si bé no molt, de baix, so es, de la part que toca a terra, que realment miradas de lluny, y mes encara si comensa a vesprejar ó ferse de dia, simulan, la una un jegant com los que hi ha de fusta en Reus y altres puns, y l'altra una jegantessa ab lo seu fill als brassos.» MEM, p. 9. «les pedres soltes de (...) la Jeganta i Jegant de la Vall que te aquet uns vint metros de alt» DES, p. 24.

223. *El Nas* lo nàs
Als Segrassos.

224. *El Pilar del Llens* lo pilàl llèns
Enfront de la Bassa de la Tosquera.

225. *El Pont de les Roques* lo pòn de les ròques
Als Segrassos.

226. *El Tormo Rovellat* lo tórmò rovellàt
Al Camí de la Bisbal, damunt del Bassot de l'Espasa.

227. *L'Estel* lastèl
Al Solà. L'ombra del tormo en una ratlla blanca assenyala el migdia.

228. *La Foradada* la foradàda
A la partida del mateix nom.

229. *La Geganta* la djagànta
Al Racó de les Valls. Veure notes a «El Gegant».

230. *La Mesquita* la mesquíta
Al Racó de les Pinedes.

231. *La Peanya* la peànya
Als Segrassos, part damunt del Collet de l'Estudiant.

232. *La Pedra Cavallera* la pédra cavalléra
Tocant a la Mansesca. Quan es tapa, perill de pluja. La pronúncia «preda» ha pràcticament desaparegut.

«les pedres soltes de (...) la Cavallera» DES, p. 24. «La Pedra Caballera» MUN, p. 33.

233. *La Pedra Escarpada* la pédra ascarpada
Part damunt de la Carretera de la Vilella, a l'altura del Mur Sec.
«la Roca Escarbada» MUN, p. 33.
234. *Tormo de la Sabateta* lo tórmo la sabatèta
Al Camí de Sant Roc. Hi ha, en el conglomerat, un còdol trencat en forma de
sabateta. Cal provar de posar-hi el peu per saber els anys que hom tardarà
a casar-se.
235. *Tormo del Frare* lo tórmol flàre
A l'Abellar.
236. *Tormo del Navàs* lo tórmol navàs
Al Camí de la Bisbal, a la sortida del poble.
237. *Tormo del Pa Badat* lo tórmol pàbadàt
Al Camí de la Bisbal.
238. *Tormo del Sastre* lo tórmol sàstre
A Cantacorbs.
239. *Tormo del Tupinet* lo tórmol tupinèt
Al Camí de Sant Roc.
«la Roca del tupinet en la que'ls jovens hi tiren pedres per sabé cuants anys estarán a
casas» DES, p. 23.
240. *Tormo dels Jueus* lo tórmol djuéus
Al Camí de Sant Roc.
«Roca dels jueus que es grossa, solta y te al mitj com una ferida de llansa» DES, p. 23.
«el tormo dels Jueus» MUN, p. 33.
241. *Tormo Torrevella*
Cap de les persones consultades n'ha donat raó.
«el torreó que hi havia fins a les darreries del segle passat damunt del pont del solá, tocant
al camí de la Bisbal y prop del tormo Torravella» DES, p. 4.

Les coves. Els avencs

242. *Avenc de la Cova del Vàsques* lavèng de la còval vàsques
Davall de Sant Pau.
«Avenc d'en Bascas» *II Campamento regional de espeleólogos*, Centro Gimnástico Barce-
lonés, 1967. Topografia de l'avenc per Ll. Aurox que indica una fondària de 20 metres.
243. *Avenc de les Pedregoses* lavèng de les pedregózes
En el racó del mateix nom.
244. *Cova de l'Abella* lo còva labèlla
Al davall del Cristòfol. S'hi guardava bestiar.
245. *Cova de l'Amorós* la còva lamorós
Davall del Pinet de Cal Cinto.

246. *Cova de l'Auriona* la còva laurióna
Al Solà, tocant a l'Estel. Té una faixa blanca al costat. A l'estiu, i a les onze, l'ombra l'agafa tota. Sota la faixa, el cingle fa quatre ratlles. Cada quart, entre les onze i les dotze, l'ombra en baixa una.
«enlairada, la cova de l'Oriona, en el cingle rogenc» MUN, p. 762.
247. *Cova de l'Ermengol* la còva larmingòl
A Cavaloca.
248. *Cova de l'Esquirol* la còva lasquiròl
Al Mas de Dalt.
249. *Cova de l'Homdedeu* la còva landedéu
Passat el Collet de la Foia.
«la cova de l'Homdedeu, on es recull bestiar» MUN, p. 667.
250. *Cova de la Guineu* la còva la guinëu
Damunt del Camí de Carro de la Vilella.
«Cova de la guineu» APEO, p. 16.
251. *Cova de la Palla* la còva la pàlla
Al Camí de la Bisbal.
«la cova de la Palla» MUN, p. 762.
252. *Cova de les Aubagues* la còval zaubàgues
A la serra del mateix nom.
253. *Cova de Sant Roc* la còva de sànròc
A l'Ermida de Sant Roc.
254. *Cova del Coix* la còval cóix
Als Molivells. Hi ha les ruïnes d'un trull.
255. *Cova del Guinau* la còval guinàu
Als Colls.
256. *Cova del Llebre* la còval llebrèta
Prop de les Lliseres. Hom hi guardava bestiar.
«la cova del Llebre» MUN, p. 666.
257. *Cova del Navàs* la còval navàs
A les Pinedes. Hom hi guardava bestiar.
«les coves del Navàs» MUN, p. 750.
258. *Cova del Peret Bassetes* la còval perèt bassètes
A l'Abellar.
259. *Cova del Povill* la còval povill
A les Coves. Havia estat habitada.

260. *Cova del Quiquet* la còval quiquet
A les Pinedes.
261. *Cova del Set Veus* la còval sètveu
A Montsant, part damunt del camí del Mas de l'Estrem, de la Morera.
«les coves del Set Veus» MUN, p. 751.
262. *Cova del Sol* la còval sòl
Al Mas de Dalt. Quan tocava l'ombra al damunt, es plegava al mas.
263. *Cova dels Cubells* la còvals cubells
Damunt de les Artigues. Són dues coves. Una s'emprava per al bestiar i a l'altra hom hi habitava.
264. *Coveta dels Casaments* la covètals cazaméns
Al Camí de Margalef. Hom hi havia concertat casaments amb els d'aquest poble.
«la Cova dels Casaments, llarg abalmament...» MUN, p. 657.
265. *Coveta dels Pets* la covèta pèts
Al Camí de la Foia.
266. *La Cova Navalla* la covètals pèts
Davall del Mas del Serrador.
267. *La Cova Obscura* la còvas cúra
Als Segrassos.
268. *La Covassa* la covàssa
Al Camí de la Bisbal.
«La Covassa, gran abalmament pel qual s'escorre l'aigua del barranc i hi passa el camí (de la Bisbal)» MUN, p. 657.
269. *Les Coves Altes* les còve zàltes
Al Camí de la Bisbal.
«les coves Altes del Barranc Tancat, totes vermelles i elevades, en una de les quals, la de més a l'esquerra, hi ha una paret per formar corral» MUN, p. 762.
270. *Les Coves Roges* les còve ròiges
Als Solans.

Els indrets singularitzats

271. *El Bancal del Toll* lo bancàl del tóll
On s'apleguen els racons de les Comes i de les Valls.
«Bancal del Toll» MEM, p. 12.
272. *El Calvari* lo calvàri
Part damunt de l'Ermida de Sant Joan.
«Calvari» GEO, p. 386. «El Calvari, lloc on hi ha pintades creus en el roquer» MUN, p. 667.

273. *El Càrcol del Molinet* lo càrcol del molinèt
Al Barranc de l'Aubereda.
«el pla del càrcol del molinet» DES, p. 6.
274. *El Celler de Sant Roc* lossellé de sànròc
Al Molí de l'Estudiant.
275. *El Cementiri* lo sementíri
Als Asclots. El vell havia estat al poble, al costat de les ruïnes del castell.
«Cementiri vell» GEO, p. 386.
276. *El Clot del Corb* lo clòt del còrp
Al Camí de la Vilella. S'hi entollava l'aigua de pluja i hi anaven a beure els corbs.
277. *El Mur Sec* lo múro sèc
Mur de contenció a la Carretera de la Vilella.
278. *El Pal de l'Electra* lo pàl de lalèctra
Al Coll de Cantacorbs.
- 278a. *El Pas de l'Abella* lo pàs de labèlla
Lloc on el senderó que, des del camí de la Foia, duu a les Artigues creua la Sèquia de la Vila, la qual, d'allà en avall, comença a ser utilitzada per a regar.
279. *El Planassot* lo planassòt
Tocant al Pinet del Cinto i la Califòrnia, és el punt més alt del terme i fa partió amb els de Margalef i la Morera. També es coneix per aquest nom un indret part damunt del Bancal del Toll.
«Planassot» REL, p. 225.
280. *El Pujador de Cavall* lo puijadó de cavàll
Al Pla de la Costa, a l'inici del Camí de Reus.
«puijadó de cavall del camí de Reus» DES, p. 3.
281. *El Salt* lossàl
Desnivell molt dret de la Sèquia de la Vila, part davall de Sant Roc.
«Lo hort del Saltador» CAD, p. 33.
282. *El Saltet* lo saltèt
Petit desnivell de la Sèquia de la Vila prop del poble.
283. *El Túnel* lo túnel
A la Carretera de la Vilella.
284. *Els Coscollets* los coscollèts
Al Camí de Reus, després del Pujador de Cavall.
285. *Els Escalons* lo zascalóns
Drecera del Camí de la Bisbal.
«Ascalons» APEO, p. 73.

286. *Els Quatre Camins* los quatre camíns
Cruïlla, prop del Mas de les Vinyes, del Camí Ral de la Vilella a la Palma
amb el Camí de la Torre.
«als cuatro caminos de les viñes» REL, p. 102.
287. *Grau del Caixer* lo graù del caixé
Al Camí de la Bisbal a Reus.
«Grau d'en caixé» REL, p. 225. «Gran den Caixé» DES, p. 22 (la *n* és, indubtablement, una errata). «Grau de l'Encaixer» F. de A. Rodón, *El territorio de Scala Dei*, «Estudio», XXII, Barcelona, 1918. «Grau del Caixer» MUN, p. 746.
288. *L'Aubac del Grifoll* laubàc del grifóll
Davall del Tossalot.
289. *L'Espenador* laspenadéro
Desnivell rocós al darrera del Mas de la Canaleta.
290. *La Creu del Peiró* la creù del peiró
Gran creu de fusta, amb inscripcions pietoses, a la vora de la Carretera de la Bisbal.
«creu del Peiró» DES, p. 3.
291. *La Sínia* lassénia
A la banda esquerra del Riu Montsant, més enllà de la Calçada.
292. *La Solsida del Petit* la solsidal petit
Davall dels Pallers. Hi hagué una solside l'any 1874 i una altra el 1907.
«La gran solside que's va fe l'añ 1874» DES, p. 23.
293. *La Verònica* la verònica
Davall de la Coveta dels Pets.
294. *Les Revoltetes* les revoltètes
Al Camí de la Vilella.
295. *Les Tres Creus* les très crèus
Al Calvari.
296. *Lliseres de l'Abella* les llizéres de labèlla
Roques planes que travessen el camí del Mas de l'Estrem (la Morera).
«les lliseres de l'Abella» MUN, p. 751.
297. *Pla de l'Argilagar* lo plà lardgilagà
Al Mas del Vall.
298. *Pla de la Costa* lo plà la còsta
Replà a l'inici del Camí de Reus.
«al pla de la Costa» DES, p. 3.

299. *Pla del Moro* lo plàl mòro
Davall del Tossalot.
«el pla del Moro» MUN, p. 751.
300. *Pujada del Mas* la puijàdal màs
A la Carretera de la Bisbal.
301. *Pujada del Mas del Pedreny* la puijàdal màs del pedrèny
A la Carretera de la Vilella, fent cap al Collet del Joan Guarda.
302. *Pujada del Ros* la puijàdal rós
Al Camí de Montsant, part damunt de la Foia.
«Pujada del Ros» MUN, p. 750.
303. *Pujada del Tirapel* la puijàdal tirapèl
Al Camí de la Palma.
304. *Tomb de la Bàscula* lo tòm de la bàscula
Al branc de carretera que puja al poble. Hi havia hagut instal·lada una bàscula
per a pesar la fusta que es baixava de Montsant.
305. *Tomb de la Calçada* lo tòm de la calçada
A la Carretera de la Vilella.
306. *Tomb del Cadell* lo tòm del cadéll
A la Carretera de la Bisbal.
307. *Tomb del Floretes* lo tòm del florètes
A la Carretera de la Bisbal.
308. *Tomb del Mas del Pedreny* lo tòm del màs del pedrèny
A la Carretera de la Vilella.
309. *Tomb del Pi de la Coma* lo tòm del pí lacóma
A la Carretera de la Bisbal.
310. *Tomb del Saló* lo tòm del salón
A la Carretera de la Bisbal.

Les partides de terra

311. *El Baixest* lo baixést
Damunt del Racó de la Coma.
«Baixés» APEO, p. 103.
312. *El Barranc Tancat* lo barràng tancàt
Partida en aquest barranc.
«Barranch tancat» APEO, p. 71.

313. *El Coster* lo costé
A la banda obaga de Cantacorbs, enfront del poble.
«Costé» APEO, p. 22, i MEM, p. 39. «els conreus del Coster» MUN, p. 677.
314. *El Mul* lo mulo
Als darreres del Carrer Major.
«Partida nombrada Davall lo Molo» ESC, 1781. «Hort del Mulo» APEO, p. 12.
315. *El Puntarrer* lo puntarré
Al capdavall del poble.
«Lo Pontarre» CAD, p. 209. «Puntarré» APEO, p. 114. «Pontarré» REL, p. 239. «l'indret conegut pel Punterrer» MUN, p. 786.
316. *El Solà dels Rius* lo solàls rius
A tocar els Rius.
317. *El Torrent d'en Grau* lo torréngrau
Al Barranc de Montsant, més avall del poble.
«Lo torrent Grau» CAD, p. 214. «Torre den grau» APEO, p. 81. «barranc del Torrent Gran» MUN, p. 809.
318. *Els Aixarts* lo zaixàrs
A banda i banda del Barranc de Montsant, aigües amunt del poble.
«Los Axars» CAD, p. 2. «partida llamada vulgarm.^{te} del eixart o del aubelló» ESC, 1805. «partida llamada vulgarm.^{te} del eixart» ESC, 1829. «partida dicha del aixart» ESC, 1831. «Aixart» APEO, p. 3. «Aixarts» MEM, p. 39. «els Aixarts» DES, p. 24. «els Eixarts» MUN, p. 657.
319. *Els Aixoriguers* lo zaixorigués
A la dreta del Riu Montsant, a l'altura de la Presa del Molí Nou.
«La Xuriguera» CAD, p. 403. «Aixurigués» APEO, p. 84.
320. *Els Asclots* lo zaslòts
Part damunt del Cementiri.
«Els Clots» CAD, p. 103. «partida dita los Clots» ESC, 1787. «partida vulgarm.^{te} llamada dels clots» ESC, 1829. «Clots» APEO, p. 8. «Asclots» REL, p. 241.
321. *Els Atans* lo zatàns
Davall de la Punta del Sinada.
«La heredad de Letano» CAD, p. 399. «Atans» APEO, p. 74, i DES, p. 22.
322. *Els Aubacs (de les Pinedes)* lo zaubàgs
A la banda obaga de la Serra dels Solans.
323. *Els Aubacs (de Sant Roc)* lo zaubàgs
Passat el Racó de Sant Roc.
«La heredad del ôbach» CAD, p. 476. «Aubach» APEO, p. 181. «Aubáchs» MEM, p. 39.
324. *Els Boixos* los bóixos
Damunt del Mas de l'Arbonès.
«Lo Boix» CAD, p. 197. «Boix» APEO, p. 14.

325. *Els Burgans* los burgàns
Part damunt del Riu Montsant, a la banda sudoest del terme.
«Lo Burgà» CAD, p. 215. «Burgà» APEO, p. 10. «lo burgà» REL, p. 102.
326. *Els Camatges* los camàdges
Prop del Riu Montsant, davall de l'Ermita de Sant Miquel.
«Lo Comatge» CAD, p. 135. «Camatje» APEO, p. 65.
327. *Els Colls* los còlls
Al racó d'aquest nom.
«Lo coll» CAD, p. 396. «Colls» APEO, p. 10. «Coll» REL, p. 306.
328. *Els Colls Baixos* los còll bàixos
Al racó d'aquest nom.
«La heredad de Collbaix» CAD, p. 462. «Coll baix» APEO, p. 27.
329. *Els Comellassos* los comellàssos
A l'obac de Cantacorbs, part damunt de la Plana d'en Tergue.
«Los Comellars» CAD, p. 279. «Comellar» APEO, p. 27.
330. *Els Horts de la Sèquia de la Vila* lo zòrs de la séquia la víla
Entre els Aixarts i el poble.
331. *Els Horts dels Vergers* lo zòrs del verdgés
Al Carrer dels Vergers.
«Lo Verger» CAD, p. 90. «Lo Hort del Verge» CAD, p. 290. «Lo Bancalet del Verge» CAD, p. 291. «Huerto dels Verges» APEO, p. 34.
332. *Els Horts Domènec* lo zòrdomènics
Al Barranc de Montsant, abans de la Calçada.
«Los horts Domenechs» CAD, p. 268. «Hort Domenech» APEO, p. 106.
333. *Els Molivells* los molivèlls
A banda i banda del Riu Montsant, tocant a la partió del terme amb la Bisbal.
«Lo molivell» CAD, p. 433. «Molívell» APEO, p. 2. «Molivells» MEM, p. 39. «al Molivell del Mano» REL, p. 102.
334. *Els Montalts* los muntàls
Des de la Punta de la Guixera fins al Túnel. Gairebé tot és bosc.
«Los montals» CAD, p. 356. «Muntals» APEO, p. 201.
335. *Els Montsants* los munsàns
Conreus gairebé abandonats a la banda de Montsant que pertany al terme.
«La heredad de Monsant» CAD, p. 469. «partida llamada vulgarmente de monsant» ESC, 1816. «Montsant» APEO, p. 7, MEM, p. 39, i REL, p. 244.
336. *Els Pallers* los pallés
Al vessant solà de Cantacorbs, damunt del Mas de Dalt.
«Palles» APEO, p. 2. «Camí del Pallé» DES, p. 23.

337. *Els Paradets* los paradèts
Al racó del mateix nom.
«Los Paradets» CAD, p. 465. «Paradets» REL, p. 246.
338. *Els Peirons* los peiróns
A la Creu del Peiró, part damunt dels Burgans.
«Lo Payro» CAD, p. 121. «partida llamada vulgarm.^{te} del peiró» ESC, 1829. «Peiró» APEO, p. 5. «plans de (...) Peiró» DES, p. 5.
339. *Els Ponts* los pòns
Al Riu Montsant, a banda i banda dels ponts Nou i Vell.
«Los Ponts» CAD, p. 441. «partida dita del Pon» ESC, 1805. «Pont» APEO, p. 14. «Pons» MEM, p. 39.
340. *Els Rius* lorriús
A banda i banda del Riu Montsant, des del Mas del Francesc fins al Molí del Moliner.
«Rio sobre la Zequia» CAD, p. 225. «Rio devall la Zequia» CAD, p. 238. «Rio» CAD, p. 249. «Riu» APEO, p. 4. «Rius» MEM, p. 39.
341. *Els Segrassos* lossegràssos
Part damunt del Collet de l'Estudiant.
«Lo sagras» CAD, p. 429. «Seguerasos» APEO, p. 1. «Seguerassos» DES, p. 21.
342. *Els Solans* lossolàns
Al vessant solà de la serra del mateix nom.
«Lo Solà» CAD, p. 14. «Los Solans» CAD, p. 16. «Solá» APEO, p. 9. «Solans» MEM, p. 39. «lo solà del Espasa» DES, p. 3.
343. *Els Tirapels* los tirapèls
A la baixada del mateix nom.
«Lo tirapel» CAD, p. 123. «partida dita lo tirapel» ESC, 1763. «Tirapel» APEO, p. 61.
344. *Els Tormegals* los tormegàls
A la serra de Solans. Hi ha moltes roques despreses dels cingles.
«Los Tormegals» CAD, p. 1. «Tormegals» APEO, p. 40.
345. *L'Abellar* labellà
Damunt del riu, més enllà dels Tirapels.
«Lo Avellar» CAD, p. 125. «Abellá» APEO, p. 35.
346. *La Calçada* la calçada
A l'aiguabarreig del Barranc de Montsant amb el Riu Montsant.
«Calsada» APEO, p. 226. «Calzada» REL, p. 102. «la Calzada» DES, p. 5. «La Calçada» MUN, p. 809.
347. *La Coma* la cóma
Al racó del mateix nom.
«La heredad de la Coma» CAD, p. 407. «Coma» APEO, p. 2.

348. *La Foradada* la foradàda
Part damunt dels Molivells.
«Foradada» APEO, p. 58.
349. *La Foranca* la forànca
Entre les Cavalokes i el Mas de Dalt.
«Foranca» APEO, p. 18.
350. *La Llobatera* la llobatéra
Entre el Baixest i les Coves.
351. *La Serrania* la serranía
A la part alta del Racó de les Comes.
«La Serrania» CAD, p. 334. «Serrania» APEO, p. 107.
352. *La Solaneta* la solanèta
Del Mas de Baix en avall.
«Solanetes» APEO, p. 203.
353. *La Solsida* la solsída
Entre la Solaneta i el Mas de Dalt.
«heredad garriga, nombrada la Solcida» ESC, 1804. «Sulcida» APEO, p. 210. «Solsida» REL, p. 303.
354. *La Vinya* la vínya
Entre el Peiró i el Burgà.
355. *Les Amburrianes* le zamburriànes
Del Pont Nou al Racó de la Coma.
«La Plana Amburriana» CAD, p. 406. «partida la amborriana» ESC, 1820. «Amburriana» APEO, p. 50; MEM, p. 39, i REL, p. 306.
356. *Les Artigues* el zartígues
Al davall de la Boca d'Infern.
«La heredad de las Artigas» CAD, p. 467. «Artigues» APEO, p. 11.
357. *Les Aubagues* le zaubàgues
Davall de Sant Pau.
«Les obagues» CAD, p. 384. «Les ôbagues» CAD, p. 388. «Aubaga» APEO, p. 24. «Aubagues» DES, p. 22.
358. *Les Canaletes* les canalètes
Al Racó de la Canaleta.
«La vinya de la Canaleta» CAD, p. 400. «partida vulgarm.^{te} llamada la canaleta» ESC, 1831. «Canaleta» APEO, p. 138. «La Canaleta» MEM, p. 22, i REL, p. 225.
359. *Les Canals* les canàls
En un branc del Racó de les Valls.
«Las Canals» CAD, p. 326. «Canals» APEO, p. 12. «Canàls» MEM, p. 39.

360. *Les Cavalleres* les cavallères
A la Creu del Peiró.
«La Cavallera» CAD, p. 118. «partida llamada vulgarm.^{te} de la cavallera» ESC, 1800. «Cavallera» APEO, p. 26, i MEM, p. 39. «la Cavallera» REL, p. 102.
361. *Les Cavalloques* les cabalòques
Al barranc del mateix nom.
«Las Cabalocas» CAD, p. 340. «partida llamada vulgarmente de cavaloca» ESC, 1804. «partida llamada comunm.^{te} de cavaloca» ESC, 1824. «Cabaloca» APEO, p. 6. «partida de cavaloca» ESC, 1860. «Cabaloca» MEM, p. 39, i REL, p. 240.
362. *Les Comes* les cómes
Al racó d'aquest nom.
«Les Comes» CAD, p. 329. «Comes» APEO, p. 21.
363. *Les Covasses* les covàsses
Al racó d'aquest nom.
«La Cobassa» CAD, p. 484. «Covasa» APEO, p. 100. «Covàsses» MEM, p. 39. «La covasa» REL, p. 102.
364. *Les Coves* les còves
A la banda dreta del Riu Montsant, del Pont Vell al Coll de la Batalla.
«Cova» APEO, p. 48.
365. *Les Favares* les favàres
Part davall del Coll del Baixest.
«La heredad de Fabara» CAD, p. 402. «Favara» APEO, p. 31.
366. *Les Foies* les fòies
Al racó d'aquest nom.
«La Foya» CAD, p. 336. «La Foya de la hermita» CAD, p. 472. «partida llamada vulgarmente dela foya» ESC, 1829. «Foya» APEO, p. 47. «Foyas» MEM, p. 39.
367. *Les Fontanelles* les fontanélles
A la sortida del poble, pel Camí de la Bisbal.
«lo hort de las fontanellas» CAD, p. 55. «feixa de las Fontanellas» CAD, p. 56. «Fontanelles» APEO, p. 9. «les Fontanelles» MUN, p. 657.
368. *Les Moreretes* les morerètes
A la banda dreta del Riu Montsant, part davall de les Amburrianes.
«Las moreretas» CAD, p. 411. «Moreretes» APEO, p. 43. «en la partida Morenetes» DES, p. 26 (la *n* és, indubtablement, una errata).
369. *Les Palliseres* les pallissères
Del Grau del Caixer fins part damunt de la Font de Cavaloca.
«la Pallisera» CAD, p. 344.
370. *Les Parellades* les parellàdes
De la Creu del Peiró fins al Pi de la Coma.
«La Parellada» CAD, p. 132. «Parellada» APEO, p. 38.

371. *Les Pedregoses* les pedregózes
Al racó del mateix nom.
«La Pedragosa» CAD, p. 373. «Pedregosa» APEO, p. 3. «la devesa de les Pedregoses» MUN, p. 677.
372. *Les Pinedes* les pinèdes
Al racó del mateix nom.
«La Pineda» CAD, p. 449, i ESC, 1776. «Pineda» APEO, p. 1. «La Pineda» REL, p. 102.
373. *Les Planes* les plànes
Més enllà del Cementiri.
«La Plana» CAD, p. 114. «Les Planas» CAD, p. 126. «Plana» APEO, p. 11; MEM, p. 39, i REL, p. 238.
374. *Les Tortes* les tòrtres
A les Pinedes.
375. *Les Valls* el zavalls
Al racó del mateix nom.
«Lo vall» CAD, p. 339. «Avall» APEO, p. 123. «la Vall» DES, p. 24.
376. *Les Vinyes* les vínyes
Trossos planers part damunt de la riba esquerra del riu.
«Lo Pla de las Vinyas» CAD, p. 137. «partida lo Plá delas Viñas» ESC, 1789. «en supartida llamada vulgarm.^{te} de les Viñes» ESC, 1816. «Pla de les Viñes» APEO, p. 4. «les Viñes» REL, p. 102. «plans de (...) Viñes» DES, p. 5.
- Els trossos**
377. *El Bancal del Joan Pau* lo bancàl del djuànpàu
A la Canaleta.
378. *El Barranc* lo barràng
Al Barranc de Montsant, part davall del poble.
«Lo barranch de la Vila» CAD, p. 101. «Barranch» APEO, p. 15, MEM, p. 39, i REL, p. 239.
379. *El Campàs* lo campàs
Sota el Mas de les Vinyes.
«Lo Campàs» CAD, p. 148.
380. *El Cap de la Vall* lo càp de lavàl
A la capçalera del Racó de les Valls.
«Cap del avall» APEO, p. 163. «Cap de la Vall» REL, p. 225.
381. *El Clotal* lo clotàl
Al Mas de Dalt.
«La viña del Clotal» CAD, p. 354.
382. *El Colegut* lo colegút
Tocant al Pilar del Llens.
«Colegut» APEO, p. 1.

383. *El Colomer* lo colomé
Al Freginal.
«Lo Colomer» CAD, p. 313. «Colome» APEO, p. 77.
384. *El Comellar d'en Bover* lo comellàn bové
Del Tormo del Frare a l'Ermita de Sant Miquel.
«Comella den Bové» APEO, p. 104.
385. *El Forn de la Calç* lo fórn de la càls
A l'obac de Cantacorbs.
«Lo forn de la Cals» CAD, p. 324. «Forn de la cals» APEO, p. 31.
386. *El Freginal* lo freiginàl
Des de la Font de Baix fins al Puntarrer.
«Lo Farraginal» CAD, p. 286. «Freginal» APEO, p. 77. «Frejinal» MEM, p. 39.
387. *El Mestre Jaume* lo mèstre djàume
Del Molí del Moliner fins al Mas del Romuald.
«La Mestra Jauma» CAD, p. 220. «Mestre jaume» APEO, p. 160.
388. *El Mig Camí* lo mítx camí
Part davall de l'Hort dels Capellans, fins al barranc.
«Lo mitg camí del Rio» CAD, p. 274. «Mitg camí del riu» APEO, p. 28.
389. *El Penal* lo penàl
Al Mas de Dalt. El segle passat s'hi havia treballat en condicions molt dures.
390. *El Solà del Moro* lo solàl mòro
Davall del Tossalot.
«Solar del Moro» MUN, p. 751.
391. *Els Auliverets* lo zauliverèts
Més avall de la Cova de la Guineu.
«Oliverets» APEO, p. 185.
392. *Els Fornets* los fornèts
A la Calçada.
393. *L'Ametlleral* lametlleràl
A les Pinedes, tocant als Escalons.
«Ametlleral» APEO, p. 17.
394. *L'Aubac del Pont* laubàg del pòn
Part davall del Tossal del Pont.
«Aubach del pont» APEO, p. 17.
395. *L'Aulivar* laulivà
Dins de la partida del Freginal.

396. *L'Esquirol* lasquiròl
A les Pinedes.
«Mas del esquirol» CAD, p. 455. «Asquirol» APEO, p. 15. «L'Esquirol» MEM, p. 39. «al Esquirol de la Mundeta» REL, p. 102.
397. *L'Hort Darrera del Castell* lòr detràs lo castéll
Part darrera de les Escoles.
«Huerto detras lo castell» APEO, p. 29. «Una pessa de terra, l'última del poble, dita del Darrè l'Castell» MEM, p. 26. «Darré lo castell» REL, p. 242.
398. *L'Hort de l'Amorós* lòr de lamorós
Part damunt de la Font de Baix.
«Lo hort de la hera den amorós» CAD, p. 61.
399. *L'Hort del Bisbe* lòr del bísbe
Part damunt de l'Aubereda.
«Lo hort del Bisba» CAD, p. 59. «Hort del Bisbe» APEO, p. 75.
400. *L'Hort del Tossal* lór del tossàl
Al Carrer del Tossal.
«Lo hortet del Tosal» CAD, p. 66. «Hort del tosal» APEO, p. 7.
401. *L'Hort dels Capellans* lór dels capellàns
Davall dels Comellassos.
«Hort dels capellans» APEO, p. 147.
402. *La Barceloneta* la barselonèta
Al Barranc de Montsant, més avall del poble.
«Pieza de tierra dicha Barcelona a la partida dels Comellars» CAD, p. 278. «Barcelona» APEO, p. 239.
403. *La Bassa de la Sort* la bàssa lassòrt
Davall del Calvari. No hi ha memòria d'haver-hi hagut cap bassa.
«Basa de la sort» APEO, p. 76.
404. *La Capelleta* la capellèta
Tocant al Molí del Moliner.
«La vinya de las Capelletas» CAD, p. 382. «Capelleta» APEO, p. 225.
405. *La Cingla* la sínggla
Tros allargat, damunt de les Pedregoses. També és un tros al Solans, damunt del Pilar del Llens.
«Singla» APEO, p. 23.
406. *La Cingla de la Perellona* la sínggla la perellóna
Part damunt de la Serrania.
407. *La Coma d'en Borrell* la cóman burrell
Després de la Cavallera.
«La Coma Borrell» CAD, p. 124. «Coma den Borrell» APEO, p. 187.

408. *La Costa* la còsta
Part damunt del Freginal.
«Costa» APEO, p. 44.
409. *La Font Beneita* la fòn benèita
Al capdamunt de la Coma d'en Borrell.
«La Font Beneita» CAD, p. 448. «Font beneita» APEO, p. 189.
410. *La Font d'en Vinyes* la fòn den vinyes
Davall de Sant Pau.
«La font de las vinyas» CAD, p. 394. «Font den Viñes» APEO, p. 221.
411. *La Plana d'en Tergue* la plànan térgue
Damunt del Freginal.
«La Plana anterga» CAD, p. 283. «Plana den tergue» APEO, p. 162.
412. *La Plantadeta* la plantadèta
A la Foia.
«La Plantadeta» CAD, p. 478. «Plantadeta» APEO, p. 25.
413. *La Pleteta del Mas de les Vinyes* la pletèta del màs de les vinyes
Al mas d'aquest nom.
414. *La Sorteta* la sortèta
A la part alta del Racó de la Bargallona.
«partida llamada la Sorteta» ESC, 1835 i 1862. «Sorteta» APEO, p. 139, MEM, p. 39, i REL, p. 239. «la Sorteta» DES, p. 3.
415. *Les Feixetes* les feixètes
Hort darrera de les Escoles.
«Las fexetas» CAD, p. 38. «Feixetes» APEO, p. 147. «Aquestos bancals són a vegades tan estrets, que els marges que els sostenen són molt més alts que ells amples: com es veu, per exemple, en un bancal de les Feixetes que té sis pams d'amplària i el marge en té vuit.» MEM, p. 41. «Feixetes» REL, p. 242.
416. *Les Filoses* les filózes
Al Barranc Tancat.
«Filoses» APEO, p. 36.
417. *Les Saleres* lessalères
Del Collet Tou al Mas del Berto.
418. *Les Tàpies* les tàpies
Part damunt dels Asclots.
«Las tapias» CAD, p. 201. «Tapias» APEO, p. 28. «Les Tápies» DES, p. 3.

Els pretèrits de partides i trossos

419. *El Bancal de la Canal*
«lo bancal de la Canal» CAD, p. 53.

420. *El Barranc de l'Enderroc*
«Lo Barranch del Andarroch» CAD, p. 481. «Derroch» APEO, p. 126.
421. *El Barret del Capellà*
«lo barret del Capella» CAD, p. 15.
422. *El Bosc*
«Lo Bosch» CAD, p. 466.
423. *El Camp*
«El Camp» CAD, p. 370.
424. *El Comellar del Cirer*
«partida nomenada lo Comella del Cirè» ESC, 1776.
425. *El Forn Teuler*
«Lo forn de la teula» CAD, p. 136. «Lo forn tauler» CAD, p. 208. «Forn teulé» APEO, p. 46.
426. *El Fossar dels Ases*
«Lo Fosà dels Asans» CAD, p. 288.
427. *El Grau d'en Ponts*
«Lo Grau den Pons» CAD, p. 460.
428. *El Mas*
«Lo Mas» CAD, p. 355.
429. *El Molí Draper*
«Lo moli drapè» CAD, p. 379.
430. *El Pla d'en Lluís*
«Lo Pla den Lluís» CAD, p. 378.
431. *El Planàs*
«Lo Planàs» CAD, p. 130.
432. *El Racó de la Fosa*
«partida llamada el raco de la fosa» ESC, 1831.
433. *Els Pirineus*
«Pirineus» APEO, p. 202.
434. *L'Era del Castell*
«de la partida de la Era del Castell» ESC, 1845 i 1850.
435. *L'Esquena de l'Ase*
«La esquena del Asa» CAD, p. 104.
436. *L'Hort Davall del Mur*
«Lo hort devall lo muro» CAD, p. 69.
437. *L'Hort de Baix*
«Huerto de baix» APEO, p. 83.

438. *L'Hort de Dalt*
«Huerto de dalt» APEO, p. 161.
439. *L'Hort de la Canal*
«Lo hort de la Canal» CAD, p. 306. «Huerto de la canal» APEO, p. 19. «a la partida dita lo Hort de la Canal» ESC, 1783.
440. *L'Hort de la Casa*
«lo hort de la casa» CAD, p. 48.
441. *L'Hort de la Font*
«Lo Hort de la Font» CAD, p. 297.
442. *L'Hort del Corral*
«Huerto del corral» APEO, p. 180.
443. *L'Hort Tancat*
«lo hort tancant» CAD, p. 52.
444. *L'Obac de la Vila*
«Lo obach de la vila» CAD, p. 323.
445. *L'Olivar d'en Borrell*
«Lo ôlibar den Borrell» CAD, p. 113.
446. *La Cogulla*
«La Cugulla» CAD, p. 108.
447. *La Coma d'en Tosca*
«La Coba antosca» CAD, p. 471. «partida de la coma den tosca» ESC, 1831.
448. *La Coma del Molí*
«La Coma del moli» CAD, p. 272.
449. *La Completa*
«La Completa» CAD, p. 447.
450. *La Cova d'en Pere*
«La Coba empera» CAD, p. 110.
451. *La Cova del Moltó*
«La coba del molto» CAD, p. 424.
452. *La Cova dels Cingles*
«La coba dels singles» CAD, p. 4.
453. *La Feixeta de l'Era*
«La feixeta de la hera» CAD, p. 68.
454. *La Fonteta*
«La fonteta» CAD, p. 84.

455. *La Peixera*

«La Pixera» CAD, p. 139. «una Pexera ô resclosa de Cal y Canto» ESC, 1780. «Peixera» APEO, p. 74.

456. *La Plana de la Sort*

«Plana de la sort» APEO, p. 162.

457. *La Sort del Castell*

«La sort del Castell» CAD, p. 80.

458. *Les Codines*

«Las Codines» CAD, p. 88.

Els masos

Hom anomena «mas» la casa de camp amb pis, i «cabana» la que no en té.

459. *Mas de Baix*

lo màs de bàix

A la finca del Mas de Dalt. Era habitat.

«Mas de Baix» MEM, p. 39.

460. *Mas de Dalt*

lo màs de dàl

A la part baixa del Barranc de Cavaloça. Era habitat.

«Mas de Dal» MEM, p. 39. «Mas de dal» DES, p. 23.

461. *Mas de l'Abella*

lo màs de labèlla

Als Ponts.

462. *Mas de l'Alzina*

lo màs de lalzína

Davall del Collet de l'Estudiant. Ha estat habitat fins fa poc temps.

463. *Mas de l'Amigó*

lo màs de lamigó

A Montsant. En ruïnes.

«Mas de l'Amigó» MUN, p. 751 .

464. *Mas de l'Arbonès*

lo màs de larbonès

Al Barranc del mateix nom. Part dessota, tenia un pou amb una sínia per a pujar-ne l'aigua.

«Mas de l'Arbonès» MUN, p. 786.

465. *Mas de l'Artiller*

lo màs de lartillé

Els de la Torre anomenen així el Mas del Francesc.

466. *Mas de l'Espardenyer*

lo màs de laspardenyé

Tocant al Mas de les Vinyes.

467. *Mas de l'Espasa*

lo màs de laspàsa

És el Mas del Menescal.

«Mas del Espasa» REL, p. 225.

468. *Mas de la Canaleta* lo màs de la canalèta
A la partida del mateix nom. Era habitat.
469. *Mas de la Cavallera*
A la partida del mateix nom. Era habitat.
470. *Mas de la Macipa* lo màs de la massípa
Als Montalts. En ruïnes.
471. *Mas de la Ramona* lo màs de la ramóna
A les Aubagues.
472. *Mas de les Vinyes* lo màs de les vinyes
A la partida del mateix nom. Era habitat.
«mas de les viñes» REL, p. 102.
473. *Mas del Barrot* lo màs del barròt
A la Solaneta. En ruïnes.
474. *Mas del Berto* lo màs del bèrto
A les Solanes.
475. *Mas del Blai* lo màs del blài
Als Ponts. Era habitat.
476. *Mas del Camp*
Abans s'havia anomenat així el Mas del Barrot.
«Mas del camp» APEO, p. 42.
477. *Mas del Cuero* lo màs del cuéro
Als Ponts.
478. *Mas del Felipet* lo màs del felipèt
A Cavaloca. Abandonat.
479. *Mas del Fernando* lo màs del fernàndo
Part damunt de la Calçada. Era habitat.
480. *Mas del Francesc* lo màs del fransès
Tocant al Pas d'Ascó.
481. *Mas del Gamba* lo màs del gàmba
Als Ponts.
482. *Mas del General* lo màs del djineràl
A la Calçada.
«Mas del General» MUN, p. 787.
483. *Mas del Guinau* lo màs del guinàu
A les Vinyes. Era habitat.
«Mas del Guinau» APEO, p. 73.

484. *Mas del Llorencet* lo màs del llorensèt
A Cavaloca.
485. *Mas del Macià* lo màs del massià
A les Aubagues.
486. *Mas del Mas* lo màs del màs
Davall del Tirapel. Era habitat.
487. *Mas del Menescal* lo màs del menescàl
Als Ponts.
488. *Mas del Mia* lo màs del mía
A Cavaloca.
489. *Mas del Mora* lo màs del móra
Antic hostal, tocant al Pont Vell. Abandonat.
490. *Mas del Morallo* lo màs del moràllo
Part damunt del Pont Vell. Era habitat.
491. *Mas del Morell* lo màs del morèll
Als Ponts.
492. *Mas de Mossèn Jaume* lo màs del mossèn djàume
A la Mansesca.
493. *Mas del Pedreny* lo màs del pedrèny
Més enllà de la Calçada. En ruïnes.
494. *Mas del Pere* lo màs del pére
A l'Hort dels Capellans.
495. *Mas del Peret* lo màs del perèt
A Cavaloca. En ruïnes. Era habitat.
«Mas del Peret» MUN, p. 676.
496. *Mas del Peret Bassetes* lo màs del perèt bassètes
Als Ponts.
497. *Mas del Queralt* lo màs del queràl
A les Favares.
498. *Mas del Romuald* lo màs del romàldo
A les Vinyes. Era habitat.
499. *Mas del Ros* lo màs del rós
A Cavaloca.
«Mas del Ros» MUN, p. 676.

500. *Mas del Sansó* lo màs del sansó
A les Aubagues.
«mas del Sansó» REL, p. 102.
501. *Mas del Semion* lo màs del semión
Als Ponts. Era habitat.
502. *Mas del Serillo* lo màs del serillo
A Cavaloca.
503. *Mas del Serrador* lo màs del serradó
Antic hostel al Camí de Margalef a Reus.
«Ruïnes del mas del Serrador. La construcció s'arrecerava a una gran roca abalmada»
MUN, p. 747.
504. *Mas del Tarragó* lo màs del tarragó
És el Mas del Serillo.
«Mas del Tarragó» MUN, p. 676.
505. *Mas del Tito* lo màs del tító
Als Colls.
506. *Mas del Trist* lo màs del trist
Als Segrassos. Abandonat.
507. *Mas del Vall* lo màs del vàll
Antic hostel al Camí de la Palma, part damunt del Pont Vell.
508. *Mas Roger* lo màs roijé
És el Mas de Dalt, nom pel qual tothom el coneix.
«Mas den Rogé» APEO, p. 88. «Mas del Roger» MUN, p. 676. «Mas Roger de Pallars» *Breu història de la Mare de Déu de la Foia*, Barcelona, 1968.
509. *Maset del Pont*
No en donen raó. Devia ser un dels masos dels Ponts.
«Masét del Pon» REL, p. 102.

Les cabanes. Els corralots

510. *Cabana del Berto* la cabànal bèrto
A la Solana. És de volta.
511. *Cabana del Cotó* la cabànal cotó
A les Parellades.
512. *Cabana del Dado* la cabànal dàdo
A les Pinedes. És de volta.
513. *Cabana del Fírmes* la cabànal fírmes
Als Pallers. És de volta.

514. *Cabana del Lloro* la cabànal llóro
Als Pallers. És de volta.
515. *Cabana del Maldo* la cabànal màldo
A la Serra de Cantacorbs.
516. *Corral del Macip* lo corral del massíp
Al Montalt.
517. *Corralot de Cal Cinto* lo corralòt de càl sínto
A Montsant.
«corralot del Cinto» MUN, p. 751.
518. *Corralot de l'Arbonès* lo corralòt de larbonès
A Montsant.
«corral de l'Arbonès» MUN, p. 751.
519. *Corralot del Cadell* lo corralòt del cadéll
Al Serral del Cristòfol.
«les ruïnes del corral del Cadell» MUN, p. 666.
520. *Corralot del Mansa* lo corralòt del mànsa
A Montsant.
«les ruïnes del corral del Manso» MUN, p. 666.
521. *Corralot del Vall* lo corralòt del vàll
Als Ponts.

Els molins

522. *El Molí Nou* lo molí nòu
De farina. A les Moreretes. Desaparegut.
«los molins de farina anomenats Molinou en la partida Morenetes» DES, p. 26 (la *n* de Morenetes és, evidentment, una errata).
523. *El Molí Vell* lo molí vell
De farina. Als Molivells. En ruïnes.
524. *El Molinet* lo molinèt
De farina. Al Barranc de Montsant. Desaparegut.
«un altre escritura firmada pel senyor Bisbe de Tortosa en 15 setembre de 1767 autorisant á Jaume Navás la construcció de un molí de batá en las inmediacions de la vila; tenint que pagá com á tribut, 4 rals velló cada añ lo dia de S. Miquel: y en 14 de novembre de 1768 lo propi senyor Bisbe autorisá cambiá lo molí de batá per un molí de farina (Molinet) havent de pagá cada añ com á tribut una barcilla de blat.» DES, pp. 11-12. «los molins de farina anomenats (...) y Molinet al barranc de Sant Roc» DES, p. 26.
525. *Molí de l'Estudiant* lo molí lastudià
De farina. A la banda dreta del Riu Montsant, part davall de la Peanya.
«molí del Estudiant» DES, p. 23. «a la canal del riu un molí de farina de Joseph Rebull (Estudiant)» DES, p. 25.

526. *Molí de la Capelleta* lo molí la capellèta
De guix. Al tros del mateix nom. En ruïnes. Hom amenaçava la quitxalla:
«Portaràs més llenya que un ruc guixer.»
527. *Molí del Lletxa* lo molíl llétxa
Actualment pertany a la Figuera. En ruïnes.
«Molí del Llecha» APEO, p. 228.
528. *Molí del Mig* lo molíl mítx
És el Molí del Moliner.
529. *Molí del Moliner* lo molíl moliné
De farina. Als Rius. Hi havia també un hostal.
«el Molino Arinero de Gabriel Gisbert» ESC, 1780. «al Hostal del molí del Moliné» REL, p. 102. «molí del Moliné» DES, p. 23. «un molí de farina i un de guix de Francisco Gibert (Moliné)» DES, p. 25. «l'hostal del Moliner, mig enrunat i, després, apareix el molí, en bona conservació» MUN, p. 787.
530. *Molí del Pepe*
No en donen raó.
«del molí'l Pepe» REL, p. 102.
531. *Molí del Vall* lo molíl vàll
De farina. Als Ponts. En ruïnes.
«el Molino de Juan Vall» ESC, 1780. «lo molí del Vall, al Pont» DES, p. 25.

Les ermites

532. *Capella de Sant Antoni*
Segons tradició oral recollida per mossèn Joan Masip i Franch, fill del poble, corresponen a aquesta capella unes ruïnes existents prop de l'inici de la pista que va al Mas de Dalt des de la carretera de la Vilella. Diu també que, quan era jove, en va retirar la «Pedra Sacra» i la va dipositar a l'església parroquial. Quant a l'advocació, no la dóna com a segura.
«Capella de Sant Antoni de Pàdua, al camí del Mas Roger» Josep M. Gavín, *Inventari d'Esglésies*, I, Barcelona, 1977, p. 133.
533. *Capella de Sant Blai*
Havia estat a les ruïnes del castell. L'advocació és dubtosa.
«Capella de Sant Blai, al castell (actualment Escola)» Gavín, *ob. cit.*, p. 216.
534. *Ermita de la Foia* larmíta de la fòia
Al peu del Montsant, al Racó de la Foia. Inicialment era molt petita, només el que ara és presbiteri. Fou ampliada el 1844. Hom hi venera la Mare de Déu de la Foia o de les Neus, Sant Marc i Santa Bàrbara.
«Hermita de la Mare de Déu de la Foya» DES, p. 20. «També d'aquesta centúria (segle 16è.) són les ermites de Sant Salvador de Margalef i de la Mare de Déu de la Foia, de Cabassers» J. Lladonosa, *El Montsant i els ermitans*, Analecta Montserratensia, IX, Abadia de Montserrat, 1962. «Ermita de la Foia» MUN, p. 667. «Ermita de la Mare de Déu de la Foia» Gavín, *ob. cit.*, p. 134.

535. *Ermita de Sant Joan* larmíta de sà'n djuàn
Al capdamunt del poble.
«hermita de S. Juan» MEM, p. 12, i DES, p. 15. «la capella de Sant Joan» MUN, p. 667.
«Capella de Sant Joan Baptista» Gavín, *ob. cit.*, p. 133.
536. *Ermita de Sant Miquel* larmíta de sà'n miquèl
Al Mas de Dalt.
«Capella de Sant Miquel, del mas Roger» Gavín, *ob. cit.*, p. 133.
537. *Ermita de Sant Miquel* larmíta de sà'n miquèl
Moderna. En ruïnes. Als Ponts.
«Capella de Sant Miquel, de Navàs dels Ponts» Gavín, *ob. cit.*, p. 134.
538. *Ermita de Sant Roc* larmíta de sà'n ròc
Al racó del mateix nom, dessota d'un es roques. Hom hi venera les imatges de Sant Roc i de Sant Sebastià. Al portal hi ha la data de 1594. Fins el 1872 hi residí l'ermità.
«hermita de S.ⁿ Roque» CAD, p. 2. «Hermita de Sant Roch» DES, p. 21. «l'ermita de Sant Roc» MUN, p. 657, i Gavín, *ob. cit.*, p. 134.
- Les eres**
A gairebé tots els trossos hi havia una era, la qual portava el nom del propietari o el de la partida.
539. *Era de l'Amorós* léra lamorós
Al capdavant del poble. Desapareguda.
540. *Era de l'Arbonès* léra larbonès
A la Cavallera. Hi havia una pallissa que va ser cremada dues vegades. Cada cop, hom hi va trobar un paper que deia: «Sóc sol i no em veu ningú — si la tornes a pujar — te la tornaré a cremar».
541. *Era de l'Hilari* léra lalàri
Al Carrer de Sant Miquel. Desapareguda. Al seu lloc hi ha ara la piscina.
542. *Era de l'Homdedeu* léra lantedéu
A la Bassa de la Sort.
«l'era de l'Homdedeu» MUN, p. 667.
543. *Era del Castell*
«la Era del Castell» ESC, 1850.
544. *Era del Lletxa* léral llétxa
Al capdavant del poble. Desapareguda. Actualment hi ha els jardins.
545. *Era del Mas del Vall* léra del màs del vèl
En aquest mas. Desapareguda.
546. *Era del Montjuïc* léral mondjuïc
Al Pujador de Cavall.
«Era de Monjuich» MEM, p. 10.

Carretera de l'Anec» perquè hi va haver qui no va estar d'acord en continuar-lo pel llit del riu.

«lo camí de la Vilella (surt) de la part inferior (del poble) trencant cap a l'esquerra» MEM, p. 10.

558. *Camí de la Bisbal*

lo camí de la bisbàl

Travessa el Barranc de Montsant pel Pont del Solà i el remunta per la seva banda dreta. Entra al terme de la Bisbal pel Coll de Manxa. Un branc segueix pel Barranc Tancat envers Margalef.

«lo camí que vá âla vila de la Bisbal» ESC, 1783. «lo camí de Margalef i la Bisbal surt del poble per la part superior i té molta part de pujada» MEM, p. 10. «camí de Margalef i la Bisbal» REL, p. 102. «Camí de La Bisbal» GEO, p. 386.

559. *Camí de la Figuera*

lo camí de la figuéra

Baixa pel Barranc de Montsant, es desvia cap al Molí del Moliner i s'enfila per les Aubagues després de travessar el riu.

560. *Camí de la Foia*

lo camí de la fòia

És el Camí de Montsant des del poble fins a la Foia.

561. *Camí de la Palma*

lo camí de la pàuma

S'adreça al riu pel Cementiri, la Creu del Peiró i els Tirapels, i el travessa pel Pont Vell. S'enfila per les Coves i entra al terme de la Palma pel Coll de la Batalla.

«camino dela Palma» CAD, p. 110. «Lo camí de la Pauma (surt) del mateix punt (la part inferior del poble) trencant cap a la dreta» MEM, p. 10.

562. *Camí de la Serra*

lo camí de la sèrra

És el Camí de Montsant de la Foia cap amunt.

563. *Camí de la Torre*

lo camí de la tórre

A la Mansesca se separa del de la Palma, passa pel Mas de les Vinyes, travessa el riu pel Pas d'Ascó, s'enfila pel Racó dels Colls i, pel Coll de la Torre, entra en el terme d'aquesta població.

«camino delatorra» CAD, p. 101. «camino publico que dirige á la villa de la torre del Español» ESC, 1822. «Camí dels Ponts y de Torre del Espanyol» GEO, p. 386.

564. *Camí de la Vilella*

lo camí de la villélla

Puja per l'obac de Cantacorbs, baixa cap al Barranc de Cavaloça, el qual travessa pel pont del mateix nom, i entra en el terme de la Vilella Baixa tot faldejant pel Montalt.

565. *Camí de Margalef*

lo camí de margalèp

És el branc del Camí de la Bisbal que va a Margalef.

«camino de Margalef» CAD, p. 5.

566. *Camí de Montsant*

lo camí de munsàn

S'enfila pel vessant solà de la Punta de Sant Roc i, després de la Foia, per la Pujada del Ros cap a Montsant.

«Camí de Montsant y de las ermitas S. Roch y la Foya» MEM, p. 13. «camí de Montsant» GEO, p. 386.

567. *Camí de Reus* lo camí de rèus
Puja pel Racó de les Valls, voreja la part alta de les Cavaloques i, al Coll de les Barraques, s'ajunta amb el que ve de la Bisbal. També se'l coneix per Camí de Cartoixa.
«camino a la Cartuxa» CAD, p. 286. «Además d'aquest (camí) anomenat de Reus» MEM, p. 10. «Camí de Reus (de la Morera)» GEO, p. 386.
568. *Camí de Sant Roc* lo camí de sàn ròc
Va a l'ermita per l'obac de la Punta de Sant Roc.
569. *Camí Ral de la Bisbal a Reus* lo camí reàl de la bisbàl a rèus
Entra al terme pel Mas del Serrador i en surt pel Grau del Caixer.
«camino real del pueblo de la Bisbal» ESC, 1858.
570. *Camí Ral de la Vilella a la Palma* lo camí reàl de la villélla a la pàuma
Des de la Vilella Baixa remuntava el riu per la seva banda dreta. Salvava el Toll de l'Estret enfilant-se pel Coll de l'Empedrat (terme de la Figuera) i travessava el riu per un gual prop del Mas del Pedreny. Seguia per la Calçada, el Molí del Moliner, els Quatre Camins i el Pont Vell, i s'enfilava cap al Coll de la Batalla, per on entrava al terme de la Palma.
«linda (...) de Mediodía con el Camino Real de la Palma» ESC, 1763.
571. *Carretera de la Bisbal* la carretéra de la bisbàl
Segueix aproximadament el traçat del Camí de la Palma fins al riu, el qual travessa pel Pont Nou, i s'adreça cap a la Bisbal per la banda dreta del riu.
572. *Carretera de la Torre* la carretéra de la tórre
S'inicia a la Carretera de la Bisbal, passat el Pont Nou, i s'enfila cap al Coll de la Torre, abans del qual un ramal s'adreça a la Figuera.
573. *Carretera de la Vilella* la carretéra de la villélla
Baixa per la banda esquerra del Barranc de Montsant fins a trobar el riu, el qual segueix també per la seva banda esquerra, i entra pel Pont del Túnel al terme de la Vilella Baixa.
574. *La Caminera* la caminéra
Era el Camí de la Palma, fins a la Creu del Peiró, convertit en camí de carro.
«En 1907, se formá en Cabacés una societat titulada «Caminera del Pont», pera fer un camí de propietat particular per puguer anar ab carruatjes desde Cabacés á Vinebre y Bisbal de Falset; havent fet en los tres años primés desde Cabacés á la creu del Peiró.» DES, p. 25.
575. *La Carrerada* la carreràda
Pas de bestiar. Del Pont Vell als Segrassos.
576. *La Carretera* la carretéra
Hom anomena així les restes d'un camí obert a Montsant per baixar fusta de la Martorella.
«la Carretera, ample camí que havia estat de carro i que s'anomenà d'aquesta manera, denominació que encara persisteix» MUN, p. 751.

Els ponts. Els guals. Les passeres

577. *El Pont Nou* lo pòn nòu
A la Carretera de la Bisbal, sobre el Riu Montsant.
«lo pont de cinc arcades de la carretera» DES, p. 23.
578. *El Pont Vell* lo pòn vèll
Al Camí de la Palma, sobre el Riu Montsant. Se l'anomena així des de la construcció del Pont Nou. Abans era «el pont» per antonomàsia. També se'l coneixia pel Pont Romà.
«al Pont del riu» REL, p. 102. «l'antig pont Romà de pedra picada» DES, p. 23.
579. *Palanca del Guinau* la palàncal guinàu
És el Pas d'Ascó.
«palanca'l Guinau» REL, p. 225.
580. *Palanca del Molí de l'Estudiant* la palàncal molí lastudià
Sobre el Riu Montsant.
581. *Pas d'Ascó* lo pàs dascó
Gual del Camí de la Torre, al Riu Montsant.
«Pas de Ascó» APEO, p. 56.
582. *Pont de Cabaloca* lo pòn de cabalòca
Per on creua el Barranc de Cabaloca el Camí de la Vilella.
«La viña del pont de las Cabalocas» CAD, p. 366. «Pont de Cabaloca» APEO, p. 201. «Pon de Cabaloca» REL, p. 225. «l'antiquíssim pont de Cabaloca» DES, p. 23.
583. *Pont de Ferro* lo pòn de fèrro
A la Carretera de la Bisbal, sobre el Barranc de Montsant. Va cridar molt l'atenció de la gent del poble, perquè era el primer pont que veien fer de ciment armat.
584. *Pont del Solà* lo pòn del solà
Per on el Camí de la Bisbal creua el Barranc de Montsant.
«Lo Pont del Sola» CAD, p. 19. «Pont del Solà» APEO, p. 117. «el pon del Solá» ESC, 1823. «damunt del pon del Solà» DES, p. 3. «pel pont del Solar» MUN, p. 657.
585. *Pont del Túnel* lo pòn del túnel
Per on travessa la Carretera de la Vilella el Barranc de Cabaloca.
586. *Pont dels Burgans* lo pòn dels burgàns
Per creuar el Barranc de Montsant, camí dels Burgans.

Els llocs fora-terme d'anomenada

587. *Barranc de l'Engullidor* lo barràng de langullidó
A la Serra de la Figuera. Desaigna al Riu Montsant.
«l'Engullidor» MUN, p. 808.

588. *Barranc dels Pèligs* lo barràng dels pèlis
Separa els dos braços del Montsant. Desaigna al Riu Montsant.
«barranc dels Pèligs» MUN, p. 678.
589. *Clot del Cirer* lo clòt del siré
Comellar prop del Piló.
«Clot del Cirer» MUN, p. 729.
590. *El Piló* lo piló
Cim a la Serra Major.
«el Piló dels Senyalets» MUN, p. 663.
591. *Ermita de la Consolació* larmíta de conselassió
A Gratallops.
«Ermita de la Mare de Déu de la Consolació» Josep M. Gavín, *Inventari d'Esglésies*, I, Barcelona, 1977, p. 143.
592. *Ermita de Sant Salvador* larmíta de sàñ salvadó
A Margalef.
«Ermita de Sant Salvador» MUN, p. 748. «Ermita troglodítica de Sant Salvador» Gavín, *ob. cit.*, p. 146.
593. *Grau de l'Ase* lo gràu de làse
Damunt del Mas del Tancat, de la Morera.
594. *Grau del Caragol* lo gràu del caragòl
Al Montalt, camí de la Vilella Baixa.
«grau del Caragol, que a la Vilella Baixa coneixen també com dels Bous» MUN, p. 743.
595. *L'Enderrocada* landerrocàda
Grau a Montsant que fa cap al Mas de Forçans, de la Morera.
596. *L'Esquetja* lasquèdja
Grau a la Serra de la Martorella.
«grau de l'Esquetxa o de l'Escletxa» MUN, p. 736.
597. *La Cogulla* la cogúlla
Cim a la Serra Major.
«la Cogulla» MUN, p. 664.
598. *La Mongia* la mondjía
Són les ruïnes de la Cartoixa de Scala-Dei.
«barranc de la Mongia» MUN, p. 717.
599. *La Pietat* la pietàt
Casa i font part damunt de Scala-Dei.
«l'antiga casa de la Pietat, que féu edificar al segle XVII fra Andreu Capilla, bisbe d'Urgell, prior que havia estat de Scala-Dei, per tal que servís de lloc de repòs als prelats de Catalunya. Tenia una capella dedicada a la Mare de Déu de la Pietat. Hi neixen unes deus abundants...» MUN, p. 719.

600. *Mas de Forçans* lo màs de forsàns
A la Morera.
«mas de Forçans» MUN, p. 751.
601. *Mas Déu* lo màs déu
A la Morera.
«mas Déu» MUN, p. 751.
602. *Sant Pau* sàñ pàu
Màxima elevació de la Serra de la Figuera, amb l'ermita del mateix nom.
«sant Pau» DES, p. 22. «l'ermita de Sant Pau (...) està situada dalt del puig del seu nom, que és cim de la Serra de la Figuera. És gran, i d'humil, però massissa, construcció. S'hi veneren la Mare de Déu de la Mola i Sant Pau ermità» MUN, p. 789. «Ermita de Sant Pau» Gavín, *ob. cit.*, p. 142.
603. *Serra de la Llena* lassèrra la llèna
Al nord del Montsant.
«serra la Llena» MUN, p. 1.
604. *Serra de la Martorella* lassèrra la martorélla
A Montsant, encarada al Mas de Forçans i al Mas Déu.
«racó de la Martorella» MUN, p. 665.
605. *Serra de les Tortes* lassèrra les tòrtès
Continuació de les Pinedes, al terme de la Bisbal.
606. *Tormo de l'Anglora* lo tórmo langlòra
A les envistes de Margalef.
«el tormo de l'Englora» MUN, p. 655.

Els pobles veïns

«Son Srs. y Barons de la Baronía de Cabasses, de la Figuera, de la Vilella, de la Bisbal y de Margalef» DES, p. 7, citant un plet sobre les jurisdiccions de la Baronía i les del Comtat de Prades. Entre 1702 i 1714. «Su Mag. Baron y Señor tempe. de las Villas y Lugares de Cabacés, Figuera, Vilellabaja, Margalef, Bisbal y Lloá» DES, p. 9, citant el nomenament de batlle del poble pel bisbe de Tortosa. 1774. «La Figuera està molt alta — Cabacés molt amagat — la Bisbal en una roca — Margalef en un forat» DES, p. 5, recollint una corrandà popular ben viva avui en dia.

607. *Cartoixa de Scala Dei* cartóixa
Gentilici: Cartoixans.
«la Cartuxa» CAD, p. 286.
608. *La Bisbal de Falset* la bisbàl
Gentilici: Bisbalencs.
609. *La Figuera de Falset* la figuéra
Gentilici: Figuerols.
«la Figuera» CAD, p. 209.

610. *La Morera de Montsant* la moréra
Gentilici: Morerans.
611. *La Palma d'Ebre* la pàuma
Gentilici: Palmisols (Paumisols).
«la Palma» CAD, p. 110.
612. *La Torre de l'Espanyol* la tórra
Gentilici: Torrerans.
«camino de latorra» CAD, p. 101. «Torredans» Josep-Maria Soler i Janer, *Gentilicis dels Països Catalans*, Barcelona, 1979, p. 89.
613. *La Vilella Alta* la villélla àlta
Gentilici: Vilellans (Villellans).
614. *La Vilella Baixa* la villélla bàixa
Gentilici: Vilellans (Villellans). Quan hom menciona simplement «la Vilella», es refereix a la Vilella Baixa.
615. *Margalef de Montsant* margalèp o margalèt
Gentilici: Margaletans.
«Margalef» CAD, p. 5.
616. *Vinebre* vinèbre
Gentilici: Vinebrans.
«Vinebre» CAD, p. 192. «Vinebrins o vinebrans» Soler, *ob. cit.*, p. 95.

Els vents

617. *Garbinada* garbinàda
Ve de la banda de mar. «La garbinada la mou — i el serè la plou.»
618. *Llevant* llevàn
Ve de l'est. «Llevant, aigua davant.»
619. *Serè* serè
Ve del nord.
620. *Serè Bla* serè blàn
Serè que no és fred i porta pluja.
621. *Serè Tou* serè tòu
És el serè bla.
622. *Tramuntana* tremuntàna
Ve de la banda de Girona. «Tramuntana no té abric — home pobre no té amic.»
«Tramuntana per Sant Miquel — tot l'any miraràs el cel.»
623. *Vent de la Fam* lo vén de la fàm
Ve de Sant Pau. Quan domina aquest vent no plou.

EL NUCLI DE POBLACIÓ

Els carrers. Les places

624. *Baixada de la Font de Baix* la baixada de la fòn de bàix
Del Carrer de Baix al Barranquet.
«Camí de la Font de Baix» GEO, p. 386.
625. *Baixada de Cal Fermí* la baixadeta de càl fermín
Travessia amb escales entre els carrers del Mig i de Baix.
626. *Baixadeta de Cal Moixó* la baixadeta de càl moixó
Travessia amb escales entre els carrers del Mig i de Baix.
627. *Carrer d'en Grau* lo carrén gràu
Del Carrer Major al Mercat, fent angle recte.
«Carre den Grau» ESC, 1787. «carrer dengrau» ESC, 1816. «llamado den Grau» ESC, 1822.
628. *Carrer de Baix* lo carré de bàix
«Calle de Abajo» MEM, p. 13. «C. de Baix» GEO, p. 386. «los carrés (...) i Baix» DES, p. 15.
629. *Carrer de l'Era de Dalt* lo carré de léra de dàl
Branc del Carrer del Castell.
630. *Carrer de l'Hospital*
Ningú no l'anomena així, però tothom sap que és el Carrer d'en Grau.
«C. del Hospital» MEM, p. 13, i GEO, p. 386. «carré Hospital» DES, p. 15.
631. *Carrer de les Bassetes* lo carré de les bassètes
Del Patiet al Barranquet. Inici del Camí de Reus.
632. *Carrer de les Eres* lo carré lezéres
Branc del Carrer del Castell. Inici del Camí de la Palma.
«C. de les Eres» GEO, p. 386. «lo carré del Castell i eres» DES, p. 15. «carrer de les Eres» MUN, p. 786.
633. *Carrer de les Nou Claus* lo carré de les nòu clàus
És el Carrer de les Eres. Consta de nou cases.
634. *Carrer de Sant Joan* lo carré de sàn djuàn
Entre el Pla de la Bassada i l'Ermida de Sant Joan. Inici del Camí de Montsant.
«carrer de Sant Joan» MUN, p. 749.
635. *Carrer de Sant Miquel* lo carré de sàn miquel
Del Patiet a la Font de Sant Miquel i els afores.
«C. de S. Miquel» MEM, p. 12, i DES, p. 15.
636. *Carrer del Castell* lo carrél castéll
Continuació del Carrer Major, des del Pla de l'Abadia fins als peus del poble.
«Calle del Castillo» MEM, p. 13. «C. del Castell» GEO, p. 386. «lo carré del Castell» DES, p. 15.

637. *Carrer del Forn* lo carrél fórn
Travessia entre els carrers Major i del Mig. Hi havia el forn de la vila.
«en el Callejón q.º baxa desde la Calle mayor al Camino publico, cerca del Horno de cozer pan» ESC, 1795. «Calle del Horno» MEM, p. 12. «Antigament, hi havia lo carré del Forn que comprenie les actuals cases del carré Maijó números 33 al 41» DES, p. 15.
638. *Carrer del Mig* lo carré del mítx
Del Patiet al Carrer del Castell.
«Calle del Medio» MEM, p. 13. «C. del Mitg» GEO, p. 386. «Carré Mitj» DES, p. 15.
639. *Carrer del Portal* lo carrél portàl
Al capdamunt del poble. Inici del Camí de la Bisbal.
«junto a su puerta oriental» Jaime Caresmar, *Historia de Santa Maria de Bellpuig de les Avellanes*, manuscrit de 1773 editat a Balaguer el 1977. «calle del Portal» CAD, p. 296. «El Portal» REL, p. 102.
640. *Carrer del Tossal* lo carrél tossàl
Del Pla de la Bassada als afores.
«calle llamada vulgarmente del tosal» ESC, 1815 i 1851. «C. del Monte o Tosal» MEM, p. 12. «C. del Tossal» GEO, p. 386. «carré Monte (Tosal)» DES, p. 15.
641. *Carrer del Vent*
Ningú no dona, actualment, raó d'aquest nom. Per les referències documentals, és una travessia curta i sense nom entre els carrers Major i del Mig.
«Calle del Viento» MEM, p. 12. «Antiguament, hi havia (...) lo carré del Vent, que constava de les cases números 49 al 63 del mateix carré (Maijó)» DES, p. 15.
642. *Carrer dels Vergers* lo carréls verdjés
Continuació, entre horts, del Carrer de Baix fins al de les Bassetes.
«Carres Verjés» MEM, p. 12. «C. ls Vergés» GEO, p. 386.
643. *El Carrer Major* lo carré maijó
Del Pla de la Bassada fins al Pla de l'Abadia.
«Calle mayor» ESC, 1795, 1848 i 1859. «calle llamada Maijó» ESC, 1851. «Major» GEO, p. 386. «carré Maijó» DES, p. 15. «carrer Major» MUN, p. 760.
644. *El Carrer Nonàs* lo carré nonàs
Malgrat que hom l'anomena carrer, és un caminet entre tàpies d'hortos que enllaça el començament del Camí de Montsant amb el Carrer de Sant Miquel.
645. *El Mercat* lo mercàl
Placeta entre el Carrer Major i les Escaletes.
«p. del Mercat» MEM, p. 13. «Mercat» GEO, p. 386. «Plaza Mercat» DES, p. 15.
646. *El Mul* lo múlo
Branc del Carrer Major que dona als trossos del Mul.
«Mulo» MEM, p. 13, i GEO, p. 386.
647. *El Patiet* lo patiet
Bifurcació dels carrers de Sant Miquel i de les Bassetes.

648. *Les Escaletes* le zascalètes
Travessia amb escales del Mercat al Carrer del Mig.
«Ascaletes» MEM, p. 12.
649. *Pla de l'Abadia* lo plà labadía
Placeta entre l'Església i l'Abadia.
«Pla de la iglesia» DES, p. 15.
650. *Pla de la Bassada* lo plà de la bassàda
Plaça a la part alta del Carrer Major. Hi havia uns rentadors públics que recollien l'aigua de la Sèquia de la Vila, un de gran (Bassada) i un de petit (Bassotet).
«Bassa per rentar (Bassada)» MEM, p. 13. «La Bassada (Rentador Públich)» GEO, p. 386.
«Pla de la bazada dit així per haver en ell una baza ahont se te la gran comoditat de pugué rentá en ella á totes hores tant de dia com de nit» DES, p. 15.
651. *Plaça del Sitjar* la plàssal sedjà
Al Carrer Major. És la plaça per antonomàsia. Hi havia hagut sitges per al blat i l'ordi.
«La plassa o Sitjà» MEM, p. 11. «Plaza de la Constitució vulgo Sitjá» DES, p. 15. «Sitjá» GEO, p. 386.
652. *Travessia del Metge Vell* la travessial médje véll
És el Carrer del Forn.

Els edificis singularitzats

653. *Cal Metge* càl médje
Part davall de les Escoles. Edifici modern per a estatge del metge i consultori.
654. *Casa de la Vila* cà la vila
Al Carrer Major, cantonada amb el del Forn.
«Casa de la Vila y Estudi (Escola de Noys)» GEO, p. 386.
655. *El Cafè* lo cafè
Edifici modern, al final del Carrer del Mig. Al pis de sota hi ha la sala de cinema.
656. *El Castell* lo castéll
Al carrer del mateix nom. Eren les ruïnes de l'antic castell o monestir. Amb les seves pedres hom omplí les escales d'accés a les Escoles i es van fer les Escaletes, la sèquia al seu pas pel poble i diverses obres més.
«En cambio el Prior y el Cabildo tendrán el castillo de Cabacés» Ramon O'Callaghan, *Episcopologio de la santa iglesia de Tortosa*, p. 74, citant un document del 28 de novembre de 1266 que establia els drets del Bisbe i del Capítol sobre determinades poblacions de la diòcesi tortosina. «Castillo» MEM, p. 13. «Castell» GEO, p. 386. «lo castell o monastiri» DES, p. 16.
657. *El «Cuartel»* lo quartél
Al capdamunt del poble. Desaparegut. Era caserna de la Guàrdia Civil.

658. *El «Matadero»* lo matadéro
Al Carrer de Sant Miquel.
659. *El «Matadero» Vell* lo matadéro vell
On havia estat l'Hospital. Desaparegut.
660. *El Sindicat* lo sindicat
Al costat del Cafè.
661. *Els Perxes* los pèrdxes
Porxada al Pla de la Bassada.
«Perches» MEM, p. 12.
662. *L'Abadia* labadía
Casa rectoral, al costat de l'Església.
«La Badia» MEM, p. 12. «Abadía» GEO, p. 386.
663. *L'Església* licglésia
Al Carrer Major. Data del 1604. Popularment, «la Missa». Fa costat amb el Mercat i el Pla de l'Abadia.
«Iglesia» MEM, p. 13. «Església» GEO, p. 386. «La iglesia parroquial» DES, p. 17.
664. *L'Hospital* lospitàl
Era al Carrer d'en Grau o de l'Hospital. Tenia capella i presó. Al soterrani hi havia «La Cama del Cep» (la càmal sèp). Hom diu que era un calabós on lli-gaven el pres per la cama. En altre temps s'amenaçava la quitxalla amb dur-los allí.
«Carcel» i «Hospital» MEM, p. 13.
665. *Les Escoles* le zascòles
Edificades el 1933 al solar que ocupaven les ruïnes del Castell.

Apéndix onomàstic

Els renoms

A 1.	<i>Aleix</i>	alèix	
A 2.	<i>Amorós</i>	amorós	«Amorós» MEM.
A 3.	<i>Arbonès</i>	arbonès	«Arbonès» MEM.
A 4.	<i>Argenter</i>	ardjenté	«Arjenté» DES.
A 5.	<i>Ate</i>	àte	«Ate» APEO.
A 6.	<i>Baltasar</i>	baltezà	
A 7.	<i>Barber</i>	barbé	
A 8.	<i>Bassetes</i>	bassètes	
A 9.	<i>Bep</i>	bèp	«Bep» APEO.
A 10.	<i>Bernat</i>	bernàt	
A 11.	<i>Bifi</i>	bífi	
A 12.	<i>Blai</i>	blài	«Blay» APEO.
A 13.	<i>Blei</i>	blèi	
A 14.	<i>Boterassa</i>	boteràssa	«Boterasa» APEO.
A 15.	<i>Brinet</i>	brinèt	«Brinet» APEO.
A 16.	<i>Bru</i>	brú	
A 17.	<i>Burel</i>	burèl	
A 18.	<i>Cacauet</i>	cacauèt	
A 19.	<i>Cadell</i>	cadéll	
A 20.	<i>Calçots</i>	calsòts	
A 21.	<i>Canalet</i>	canalèt	«Canalet» APEO.
A 22.	<i>Casó</i>	cazó	«Casó» DES.
A 23.	<i>Caterino</i>	cateríno	
A 24.	<i>Catxap</i>	catxàp	
A 25.	«Chiquillo»	txiquíllo	«Chiquillo» APEO.
A 26.	<i>Cinto</i>	sínto	«Cinto» APEO. «Sinto» MEM i REL.
A 27.	<i>Coix</i>	cóix	
A 28.	<i>Cubells</i>	cubélls	
A 29.	<i>Cuero</i>	cuéro	«Cuero» APEO i DES.
A 30.	<i>Curtito</i>	curtító	
A 31.	<i>Custió</i>	custió	
A 32.	<i>Dado</i>	dàdo	
A 33.	<i>Diabló</i>	diapbló	
A 34.	<i>Dionís</i>	doníssio	
A 35.	<i>Engràcia</i>	anгрàssia	
A 36.	<i>Espardenyer</i>	aspardenyé	«Espardené» APEO.
A 37.	<i>Espasa</i>	aspàza	«Espasa (Tonflarèt antes)» MEM.
A 38.	<i>Estevet</i>	astevèt	
A 39.	<i>Estudiant</i>	astudiàn	

A 40.	<i>Farrera</i>	farréra	
A 41.	<i>Felip Ate</i>	felipàti	
A 42.	<i>Felipet</i>	felipèt	
A 43.	<i>Femiano</i>	femiàno	
A 44.	<i>Fermi</i>	fermín	
A 45.	<i>Fernanda</i>	fernànda	
A 46.	<i>Fernando</i>	fernàndo	
A 47.	<i>Ferran</i>	ferràn	
A 48.	<i>Fesol</i>	fezòl	
A 49.	<i>Figo</i>	fígo	
A 50.	<i>Figuerol</i>	figueròl	
A 51.	<i>Firmes</i>	fírmes	
A 52.	<i>Florentí</i>	florentí	
A 53.	<i>Floro</i>	flòro	«Floro» ESC, 1820, i APEO.
A 54.	<i>Forner</i>	forné	
A 55.	<i>Francesc</i>	fransès	
A 56.	<i>Franceset</i>	fransezèt	
A 57.	<i>Fraret</i>	flarèt	
A 58.	<i>Fuster</i>	fusté	
A 59.	<i>Galisto</i>	galísto	«Galisto» MEM.
A 60.	<i>Gallega</i>	gallèga	«Gallego» MEM.
A 61.	<i>Gamba</i>	gàmba	
A 62.	<i>Gendra</i>	djèndra	«la Gendra (la llevadora)» MEM.
A 63.	<i>General</i>	djineràl	«General» APEO. «Gineral» MEM.
A 64.	<i>Genolls</i>	djinólls	
A 65.	<i>Golerons</i>	goleróns	
A 66.	<i>Gralla</i>	gràlla	
A 67.	<i>Grau</i>	gràu	
A 68.	<i>Gregori</i>	gargòri	«Gargori» MEM.
A 69.	<i>Guarda</i>	guàrda	
A 70.	<i>Guinau</i>	guinàu	
A 71.	<i>Herbabona</i>	érbabòna	
A 72.	<i>Hilari</i>	alàri	
A 73.	<i>Homdedeu</i>	andedéu	«Andedeu» MEM. «Homdedeu» DES.
A 73a.	<i>Isidre Marxant</i>	azídre martxàn	«cal Marchan» DES.
A 74.	<i>Isidret</i>	azídret	
A 75.	<i>Jan</i>	djàn	«Jan» APEO.
A 76.	<i>Japa</i>	djàpa	
A 77.	<i>Jordi</i>	djòrdi	«Jordi» DES.
A 78.	<i>Llarg</i>	llàrc	
A 79.	<i>Llep</i>	llèp	
A 80.	<i>Lletxa</i>	llétxa	«Llecha» MEM.
A 81.	<i>Llodrigo</i>	llodrigo	«Llodrigo» DES.
A 82.	<i>Llopeta</i>	llopèta	
A 83.	<i>Llorencet</i>	llorensèt	
A 84.	<i>Lloro</i>	llóro	«Lloro» APEO i MEM.
A 85.	<i>Macià</i>	massià	
A 86.	<i>Macipet</i>	massipèt	
A 87.	<i>Maldo</i>	màldo	
A 88.	<i>Malena</i>	malèna	
A 89.	<i>Malenis</i>	malènis	
A 90.	<i>Mano</i>	màno	[i DES. «Mano» ESC, 1822 i 1851, MEM

A 91.	<i>Marca</i>	màrca	«Antonia Marca» MEM.
A 92.	<i>Marquet</i>	marquèt	
A 93.	<i>Mas</i>	màs	«Mas» APEO.
A 94.	<i>Masoveret</i>	mazoverèt	
A 95.	<i>Medi</i>	medí	
A 96.	<i>Melera</i>	meléra	
A 97.	<i>Menescal</i>	menescàl	
A 98.	<i>Mesildo</i>	mezildo	
A 99.	<i>Mestres</i>	mèstres	
A 100.	<i>Metge</i>	médje	
A 101.	<i>Mia</i>	mía	
A 102.	<i>Mingalla</i>	mingàlla	
A 103.	<i>Moixó</i>	moixó	
A 104.	<i>Moliner</i>	moliné	«Moliné» APEO, MEM i DES.
A 105.	<i>Monja</i>	mòndja	
A 106.	<i>Monjo</i>	mòndjo	«Monjo» DES.
A 107.	<i>Montserrat</i>	munsarràt	
A 108.	<i>Morallo</i>	moràllo	«Murallo» APEO.
A 109.	<i>Morell</i>	morèll	«Morell» MEM i DES.
A 110.	<i>Moro</i>	mòro	
A 111.	<i>Mossén Jaume</i>	mossèndjàume	
A 112.	<i>Nanyo</i>	nànyo	
A 113.	<i>Navàs</i>	navàs	«Navàs» MEM i DES.
A 114.	<i>Paella</i>	paèlla	
A 115.	<i>Palom</i>	palóm	
A 116.	<i>Pare Sant</i>	paressàn	
A 117.	<i>Pastisser</i>	pastissé	
A 118.	<i>Patronilla</i>	patronílla	«Patronill» APEO, MEM i DES.
A 119.	<i>Pep Marc</i>	pèpmàrc	
A 120.	<i>Pep Rosa</i>	pèp ròza	
A 121.	<i>Pere</i>	pére	
A 122.	<i>Perellona</i>	perellóna	
A 123.	<i>Peret</i>	perèt	
A 124.	<i>Perpètua</i>	perpètua	
A 125.	<i>Pet de Monja</i>	pèt de mòndja	
A 126.	<i>Petit</i>	petít	«Petit» DES.
A 127.	<i>Petrol</i>	petròl	
A 128.	<i>Pigat</i>	pigàt	
A 129.	<i>Plata</i>	plàta	
A 130.	<i>Platxada</i>	platxàda	
A 131.	<i>Poma</i>	póma	
A 132.	<i>Ponet</i>	ponèt	
A 133.	<i>Ponton</i>	pontón	
A 134.	<i>Povill</i>	povíll	«Puvill» APEO.
A 135.	<i>Pura</i>	púra	
A 136.	<i>Quicoti</i>	quicòti	
A 137.	<i>Rebull</i>	rebúll	«Rebull» MEM.
A 138.	<i>Rios</i>	ríos	
A 139.	<i>Rito</i>	rító	«Rito» MEM.
A 140.	<i>Roc</i>	ròc	
A 141.	<i>Rosselló</i>	rosselló	
A 142.	<i>Sabatera</i>	sabatéra	

A 143. <i>Salon</i>	salón	
A 144. <i>Sambori</i>	sambòri	
A 145. <i>Santo</i>	sànto	«Santo» MEM.
A 146. <i>Saqueta</i>	saquèta	«Saqueta» MEM.
A 147. <i>Sebio</i>	sèbio	
A 148. <i>Selmo</i>	sèlmo	
A 149. <i>Sentís</i>	sentís	
A 150. <i>Serilla</i>	serílla	
A 151. <i>Serillo</i>	serílló	
A 152. <i>Serra</i>	sèrra	
A 153. <i>Severí</i>	severíno	
A 154. <i>Silda</i>	sílda	
A 155. <i>Sildo</i>	síldo	
A 156. <i>Semion</i>	semiòn	
A 157. <i>Suran</i>	suràn	
A 158. <i>Teo</i>	tèo	
A 159. <i>Territ</i>	terrít	«Territ» MEM.
A 160. <i>Tinet</i>	tinèt	«Tinet» APEO.
A 161. <i>Tito</i>	tító	
A 162. <i>Torrat</i>	torràt	
A 163. <i>Tossal</i>	tossàl	«Tosal» APEO.
A 164. <i>Trist</i>	tríst	
A 165. <i>Vall</i>	vàll	«Vall» MEM i DES.
A 166. <i>Veana</i>	veàna	
A 167. <i>Venèncio</i>	venènsio	
A 168. <i>Vilaro</i>	vilàro	«Vilaro» MEM.
A 169. <i>Vores</i>	vòres	
A 170. <i>Xalero</i>	txaléro	
A 171. <i>Xocolater</i>	txicolaté	«Chicolatera» i «Chocolaté» MEM.
A 172. <i>Zacarias</i>	sacaríes	

Pretèrits dels renoms

A 173. <i>Abelleta</i>	«Abelleta» MEM.
A 174. <i>Andreu</i>	«Andreu» APEO.
A 175. <i>Àngel</i>	«Àngel» APEO.
A 176. <i>Àngela</i>	«Àngela» MEM.
A 177. <i>Antònia</i>	«Antonia» MEM.
A 178. <i>Barga</i>	«Barga» MEM.
A 179. <i>Biló</i>	«Biló» APEO.
A 180. <i>Bolló</i>	«Bolló» APEO.
A 181. <i>Borlo</i>	«Borlo» APEO.
A 182. <i>Capblanc</i>	«Capblanch» APEO.
A 183. <i>Carablanç</i>	«Carablanç» MEM.
A 184. <i>Carambano</i>	«Carambano» APEO.
A 185. <i>Cisquet</i>	«Sisquet» APEO.
A 186. <i>Clemenci</i>	«Clemencio» APEO.
A 187. <i>Escolano</i>	«Escolano» APEO. «Ascolano» MEM.
A 188. <i>Fariner</i>	«Fariner» APEO.
A 189. <i>Farreronet</i>	«Farreronet» APEO.
A 190. <i>Felicià</i>	«Feliciano» APEO.

A 192. <i>Frare</i>	«Frare» MEM.
A 193. <i>Gibert</i>	«Gibert» APEO.
A 194. <i>Joanpau</i>	«Juanpau» i «Jaya Juampava» MEM.
A 195. <i>Justillo</i>	«Justillo (lo ferrer)» MEM.
A 196. <i>Lleno</i>	«Lleno» APEO i MEM.
A 197. <i>Macip</i>	«Macip» APEO.
A 198. <i>Manet</i>	«Manet» APEO.
A 199. <i>Metget</i>	«Metjet» APEO i MEM.
A 200. <i>Metildo</i>	«Metildo» MEM.
A 201. <i>Nan</i>	«Nan» APEO.
A 202. <i>Panxo</i>	Actualment és Cal Pare Sant. «Hostal Can Panxo» <i>Guia itinerària dels llocs més pintorescos de les serres situades al nord, nord i norest del Camp de Tarragona</i> , Arthur Osona, Barcelona, 1900.
A 203. <i>Pasqual</i>	«Pascual» APEO.
A 204. <i>Pau</i>	«Pau» APEO.
A 205. <i>Pepo</i>	«Pepo» APEO.
A 206. <i>Pere Salvador</i>	«Pere Salvador» MEM.
A 207. <i>Petit del Mas</i>	«Petit del Mas» MEM.
A 208. <i>Pocorull</i>	«Pocorull» APEO.
A 209. <i>Quiquet</i>	«Quiquet» MEM.
A 210. <i>Roïdo</i>	Actualment és cal Zacarias.
A 211. <i>Rosalia</i>	Actualment és cal Firmes. «Rosalía» APEO.
A 212. <i>Santamaria</i>	«Santamaria» MEM.
A 213. <i>Sastre</i>	«Sastre» APEO.
A 214. <i>Sitjar</i>	«Sitjà» APEO.
A 215. <i>Taro</i>	«Taro» APEO.
A 216. <i>Tatxa</i>	«Tacha» APEO.
A 217. <i>Torrone</i>	«Torrone» APEO.
A 218. <i>Viula</i>	«Viula» MEM.
A 219. <i>Xipilla</i>	«Fran. ^{co} Macip (a) Chipilla» ESC, 1850. «Chipilla» APEO i MEM.

Els cognoms

Dels cognoms actuals, segons el cens de 1975, només es relacionen els més freqüents (amb indicació del percentatge corresponent sobre el total dels que consten en l'esmentat cens) i els que es troben documentats en els fogatges de 1497 i de 1553.

A 220. <i>Amorós</i>	«Amoros» FOG, 1497. «Na Moros» FOG, 1553.
A 221. <i>Arbonès</i>	«Arbonès» FOG, 1497 i 1553.
A 222. <i>Bru</i> (4,7 %)	
A 223. <i>Cubells</i> (2,5 %)	
A 224. <i>Ferré</i> (3,8 %)	«Ferrer» FOG, 1497 i 1553.
A 225. <i>Gibert</i>	«Gibert Moliner» FOG, 1553.
A 226. <i>Guiamet</i>	«Guiemet» FOG, 1553.
A 227. <i>Homdedeu</i>	«Nom de Deu», 1497. «Homdedeu» FOG, 1553.
A 228. <i>Jornet</i>	«Jornet» FOG, 1553.
A 229. <i>Llecha</i> (6,6 %)	

A 230. <i>Martí</i>	«Marti» FOG, 1497.
A 231. <i>Martorell</i>	«Martorell» FOG, 1497.
A 232. <i>Masip</i> (14,1 %)	«Massip» FOG, 1497. «Macip» FOG, 1553.
A 233. <i>Miró</i> (4,7 %)	«Myro» FOG, 1497. «Miro» FOG, 1553.
A 234. <i>Morell</i>	«Morell» FOG, 1497 i 1553.
A 235. <i>Navàs</i>	«Nabas» FOG, 1497 i 1553.
A 236. <i>Perelló</i>	«Perello» FOG, 1553.
A 237. <i>Prats</i> (2,7 %)	
A 238. <i>Rebull</i>	«Revull» FOG, 1497 i 1553.
A 239. <i>Roselló</i> (2,2 %)	
A 240. <i>Sentís</i>	«Sentis» FOG, 1553.
A 241. <i>Tarragó</i> (2,5 %)	
A 242. <i>Vall</i>	«Vall» FOG, 1553.
A 243. <i>Vilalta</i> (2,5 %)	
A 244. <i>Vinyes</i>	«Vinyes» FOG, 1553.

Pretèrits dels cognoms

En els fogatges de 1497 i de 1553 es troben, a més dels abans esmentats, els següents cognoms: Andreu, Androna, Ballestera, Bargallona, Batesa, Bertomeu, Capdofer, Casanova, Domenec, Farrera, Giner, Guitart, Laurador (i Llaurador), Loir, Munter, Myer, Nespills, Planes, Pujaner, Ramon, Riguer, Roer, Roger, Roig, Solanelles, Tamarit (i Tamarida), Tironet, Veja i Vilar.

Index alfabètic de noms

Els noms compostos consten a l'índex amb les entrades corresponents als seus components principals (nom genèric, nom característic, etc.). Els noms de l'Apèndix Onomàstic tenen numeració a part i van precedits per la lletra A.

A

Abadia, 649, 662
Abella, 33, 103, 244, 278a, 296, 461
Abellar, 345
Abelleta, A 173
Adobador, 30
Aixaragall, 5
Aixarts, 99, 318
Aixoriguers, 319
Aleix, 55, A 1
Aljub, 198, 199
Alta, 613
Altes, 269
Alzina, 462
Amburrianes, 355
Ametlleral, 393
Amigó, 104, 209, 463
Amorós, 10, 245, 398, 539, A 2, A 220
Andreu, A 174
Àngel, A 175
Àngela, A 176
Anglora, 606
Antoni, 532
Antònia, A 177
Arbonès, 92, 172, 464, 518, 540, A 3, A 221
Argenter, 555, A 4
Argilagar, 297
Artigues, 56, 85, 115, 356
Artiller, 465
Asclots, 320
Ascó, 581
Ase, 435, 593
Ases, 426
Atans, 321

Ate, 90, A 5, A 41
Aubac, 288, 394
Aubacs, 20, 322, 323
Aubagues, 14, 179, 252, 357
Aubelló, 105, 173
Aubereda, 93, 212
Aulivar, 395
Auliverets, 391
Auriona, 246
Avall, 65
Avenc, 11, 242, 243

B

Badat, 237
Baix, 169, 437, 459, 551, 624, 628
Baixa, 614
Baixada, 624
Baixadeta, 625, 626
Baixest, 74, 311
Baixos, 131, 328
Baltasar, A 6
Baluard, 2
Bancal, 271, 377, 419
Barber, A 7
Barceloneta, 402
Barga, A 178
Bargallona, 108
Barranc, 90-100, 312, 378, 420, 587, 588
Barranquet, 101
Barraques, 70
Barret, 421
Barrot, 473
Bàscula, 304
Bassa, 208, 403

Bassada, 650
 Basseta, 209
 Bassetes, 258, 496, 631, A 8
 Bassot, 210
 Batalla, 67
 Beneita, 409
 Bep, 44, A 9
 Bernat, A 10
 Berto, 474, 510
 Bifi, A 11
 Biló, A 179
 Bisbal, 558, 569, 571, 608
 Bisbe, 182, 399
 Bla, 620
 Blai, 475, 533, A 12
 Blei, A 13
 Boca, 83, 109
 Boixos, 324
 Bolló, A 180
 Bona, 168
 Borlo, 86, A 181
 Borrell, 407, 445
 Bosc, 211, 422
 Boterassa, A 14
 Bover, 384
 Brinet, A 15
 Bru, A 16, A 222
 Burel, 183, A 17
 Burgans, 325, 586

C

Cabacers, 1
 Cabana, 510-515
 Cacarro, 121
 Cacauet, A 18
 Cadell, 122, 306, 519, A 19
 Cadolla, 137-142
 Cadolles, 143
 Cafè, 655
 Caixer, 287
 Cal, 90, 217, 517, 625, 626, 653
 Calç, 385, 556
 Calçada, 12, 95, 155, 305, 346
 Calçots, A 20
 Califòrnia, 6
 Calvari, 272
 Camatges, 163, 326
 Camí, 388, 557-570
 Caminera, 574
 Camins, 286

Camp, 423, 476
 Campàs, 379
 Canal, 197, 419, 439
 Canalet, A 21
 Canaleta, 36, 110, 168, 175, 468
 Canaletes, 358
 Canals, 57, 359
 Cantacorbs, 9, 65a
 Cap, 380
 Capblanc, A 182
 Capella, 532, 533
 Capellà, 421
 Capellans, 174, 195, 401
 Capelleta, 404, 526
 Carabanc, A 183
 Caragol, 594
 Carambano, A 184
 Càrcol, 273
 Carratxau, 219
 Carrer, 627-644
 Carrerada, 575
 Carretera, 571-573, 576
 Carro, 557
 Cartoixa, 607
 Casa, 440, 654
 Casaments, 264
 Casó, A 22
 Castell, 397, 434, 457, 543, 636, 656
 Castellassos, 29
 Caterino, A 23
 Catxap, A 24
 Cavall, 280
 Cavallera, 202, 232, 469
 Cavalleres, 360
 Cavaloca, 60, 91, 170, 582
 Cavalloques, 361
 Celler, 274
 Cementiri, 275
 «Chiquillo», A 25
 Cigró, 45
 Cingla, 37, 405, 406
 Cingles, 452
 Cinto, 46, 87, 123, 137, 217, 517, A 26
 Cirer, 424, 589
 Cisquet, A 185
 Claus, 633
 Clemenci, A 186
 Clot, 276, 589
 Clotal, 381
 Codines, 458
 Cogulla, 446, 597
 Cogullada, 38

Coix, 254, A 27
 Colegut, 382
 Coll, 65a-75, 211
 Collet, 76-82
 Colls, 130, 131, 327, 328
 Colomer, 383
 Coma, 111, 215, 309, 347, 407, 447, 448
 Comellar, 384, 424
 Comellassos, 329
 Comes, 116, 362
 Cometa, 39
 Completa, 449
 Consolació, 591
 Corb, 276
 Corral, 442, 516
 Corralot, 517-521
 Coscollets, 284
 Cossis, 167
 Costa, 298, 408
 Coster, 313
 Cotó, 511
 Cou, 175
 Cova, 242, 244-263, 266, 267, 450-452
 Covassa, 112, 268
 Covasses, 363
 Coves, 269, 270, 364
 Coveta, 264, 265
 Cresta, 56-58
 Crestes, 59-61
 Creu, 290
 Creus, 295
 Cristòfol, 25
 «Cuartel», 657
 Cubells, 205, 263, A 28, A 223
 Cuero, 204, 477, A 29
 Curtito, A 30
 Custió, A 31

D

Dado, 512, A 32
 Dalt, 186, 438, 460, 552, 629
 Darrera, 397
 Davall, 436
 Dei, 607
 Déu, 63, 601
 Diabló, 15, A 33
 Dionís, A 34
 Domènec, 94, 164, 332
 Dormidor, 3
 Draper, 429

E

Ebre, 611
 Electra, 278
 Embut, 106
 Enclusa, 31
 Enderroc, 420
 Enderrocada, 595
 Engràcia, A 35
 Engullidor, 587
 Era, 434, 453, 539-549, 551, 552, 629
 Eres, 632
 Ereta, 34, 550
 Ermengol, 35, 66, 247
 Ermita, 534-538, 591, 592
 Escaletes, 648
 Escalons, 285
 Escarpada, 233
 Escolano, A 187
 Escolles, 665
 Església, 663
 Espanyol, 550, 612
 Espardenyer, 466, A 36
 Espasa, 210, 467, A 37
 Espenador, 289
 Esquena, 435
 Esquetja, 596
 Esquirol, 248, 396
 Estel, 227
 Estevet, A 38
 Estret, 144
 Estudiant, 76, 159, 525, 554, 580, A 39

F

Falset, 608, 609
 Fam, 623
 Fariner, A 188
 Farrera, A 40
 Farreronet, A 189
 Favares, 365
 Feixeta, 453
 Feixetes, 415
 Felicià, A 190
 Felip, A 41
 Felipet, 478, A 42
 Femiano, 556, A 43
 Fermí, 625, A 44
 Fernanda, A 45
 Fernando, 479, A 46
 Ferran, A 47

Ferré, A 224
 Ferro, 171, 583
 Fesol, A 48
 Fesols, 175
 Figo, A 49
 Figuera, 559, 609
 Figuerol, A 50
 Filoses, 416
 Firmes, 47, 513, A 51
 Florentí, A 52
 Floretes, 307
 Floro, A 53
 Foia, 59, 77, 113, 176, 534, 560
 Foies, 366
 Font, 60, 168-196, 409, 410, 441, 624
 Fontanelles, 180, 367
 Fonteta, 454
 Foradada, 228, 348
 Foranca, 177, 349
 Forat, 58, 220, 221
 Forçans, 600
 Forcat, 62
 Forn, 385, 425, 553-556, 637
 Forner, A 54
 Fornets, 392
 Fosa, 432
 Francesc, 158, 480, A 55
 Francesc, A 191
 Franceset, A 56
 Frare, 235, A 192
 Fraret, 124, A 57
 Freginal, 386
 Freixa, 145, 156
 Fumanya, 102
 Fuster, A 58

G

Galisto, 184, A 59
 Gallega, A 60
 Gamba, 481, A 61
 Garbinada, 617
 Gegant, 222
 Geganta, 229
 Gendra, 40, A 62
 General, 482, A 63
 Genolls, A 64
 Gibert, A 193, A 225
 Golerons, A 65
 Gorraptes, 21
 Gralla, A 66

Grau, 185, 287, 317, 427, 593, 594, 627,
 A 67
 Gregori, A 68
 Grifoll, 78, 288
 Griva, 200
 Guarda, 79, A 69
 Guiamet, A 226
 Guinau, 198, 255, 483, 579, A 70
 Guineu, 250
 Guineus, 219
 Guix, 553
 Guixera, 41, 63, 68

H

Herbabona, A 71
 Hilari, 541, A 72
 Homdedeu, 107, 249, 542, A 73, A 227
 Hort, 94, 174, 397-401, 436-443
 Horts, 164, 330-332
 Hospital, 630, 664

I

Infern, 83, 109
 Isidre, A 73a
 Isidret, A 74

J

Jan, A 75
 Japa, A 76
 Jaume, 218, 387, 492, A 111
 Joan, 79, 147, 377, 535, 634
 Joanpau, A 194
 Jordi, A 77
 Jornet, A 228
 Jueus, 240
 Justillo, A 195

L

Llarg, A 78
 Llebrete, 48, 138, 256
 Llana, 603
 Llano, 148, 221, A 196
 Llens, 224
 Llep, A 79

Lletxa, 199, 527, 544, A 80, A 229
 Llevant, 618
 Lliseres, 296
 Llobatera, 13, 350
 Llodrigo, A 81
 Llopeta, A 82
 Llorencet, 484, A 83
 Llorito, 49
 Lloro, 50, 514, A 84
 Lluís, 430

M

Macià, 485, A 85
 Macip, 516, A 197
 Macipa, 470
 Macipet, A 86
 Major, 23, 643
 Maldo, 515, A 87
 Malena, A 88
 Malenis, A 89
 Manduco, 51
 Manet, A 198
 Mano, 125, A 90
 Mansa, 520
 Mansesca, 213
 Manxa, 73
 Marc, A 119
 Marca, A 91
 Margalef, 565, 615
 Marquet, A 92
 Martí, A 230
 Martorell, A 231
 Martorella, 604
 Marxant, A 73a
 Mas, 63, 186, 187, 203, 300, 301, 308,
 413, 428, 459-508, 545, 600, 601,
 A 93, A 207
 Maset, 509
 Masip, A 232
 Masoveret, A 94
 «Matadero», 658, 659
 Medí, A 95
 Melera, A 96
 Menescal, 487, A 97
 Mercat, 645
 Més avall, 65
 Mesildo, A 98
 Mesquita, 214, 230
 Mestre, 387
 Mestres, A 99

Metge, 652, 653, A 100
 Metget, A 199
 Metildo, A 200
 Mia, 488, A 101
 Mig, 388, 528, 638
 Mingalla, 52, A 102
 Miquel, 181, 536, 537, 635
 Miró, A 233
 Moixó, 626, A 103
 Molí, 159-161, 429, 448, 522, 523,
 525-531, 554, 580
 Moliner, 80, 529, A 104
 Molinet, 273, 524
 Molivells, 333
 Moltó, 451
 Mongia, 598
 Monja, A 105, A 125
 Monjo, 149, A 106
 Montalt, 16, 206
 Montalts, 132, 334
 Montjuïc, 546
 Montsant, 17, 89, 96, 566, 610, 615
 Montsants, 335
 Montserrat, A 107
 Mora, 489
 Morallo, 490, A 108
 Morell, 150, 188, 491, A 109, A 234
 Morera, 139, 610
 Moreretes, 157, 368
 Moro, 299, 390, A 110
 Mossèn, 218, 492, A 111
 Mul, 314, 646
 Mur, 277, 436

N

Nan, A 201
 Nanyo, A 112
 Nas, 223
 Navalla, 266
 Navàs, 97, 140, 162, 236, 257, 547,
 A 113, A 235
 Nonàs, 644
 Nòria, 200
 Nou, 160, 522, 577, 633

O

Obac, 444
 Obra, 554

Obscura, 267
Olivar, 445
Ou, 201

P

Pa, 237
Paella, A 114
Pal, 278
Palanca, 579, 580
Palla, 251
Pallers, 336
Pallisseres, 8, 369
Palma, 561, 570, 611
Palom, A 115
Panxo, 548, A 202
Paradets, 133, 143, 216, 337
Pare, 18, 61, A 116
Parellades, 370
Pas, 278a, 581
Pasqual, A 203
Pastisser, A 117
Patiet, 647
Patronilla, A 118
Pau, 147, 377, 602, A 204
Peanya, 231
Pedra, 232, 233
Pedregoses, 117, 243, 371
Pedreny, 203, 301, 308, 493
Peiró, 290
Peirons, 338
Peixera, 455
Pèligns, 588
Pena, 64
Penal, 389
Pep, A 119, A 120
Pepe, 530
Pepo, A 205
Pere, 189, 450, 494, A 121, A 206
Perelló, A 236
Perellona, 406, A 122
Peret, 258, 495, 496, A 123
Perpètua, A 124
Perxe, 27
Perxes, 661
Pet, A 125
Petit, 292, A 126, A 207
Petrol, A 127
Pets, 265
Pi, 215, 216, 309
Pietat, 599

Pigat, A 128
Pilar, 224
Piló, 590
Pineda, 214
Pinedes, 118, 322, 372
Pinet, 217
Pirineus, 433
Pla, 297-299, 430, 649, 650
Plaça, 651
Plana, 411, 456
Planàs, 431
Planassot, 88, 279
Planes, 373
Plantadeta, 412
Plata, A 129
Platxada, A 130
Pleteta, 65, 413
Pocorull, A 208
Poma, 190, A 131
Ponet, 126, 191, A 132
Pont, 26, 98, 151, 225, 393, 509, 577,
578, 582-586
Pontet, 152
Ponton, A 133
Ponts, 165, 339, 427
Portal, 639
Portell, 83-88
Pou, 201-203
Pouet, 204, 205
Pouets, 134, 206
Povill, 259, A 134
Prats, A 237
Presa, 155-166
Pujada, 300-303
Pujador, 280
Punta, 32-54
Puntarrer, 192, 315
Punteta, 55
Pura, A 135

Q

Quatre, 286
Queralt, 497
Quicoti, A 136
Quiquet, 193, 260, A 209

R

Racó, 102-135, 432
Raconet, 136

Ral, 569, 570
 Ramona, 146, 471
 Rebull, A 137, A 238
 Regatall, 153
 Reus, 567, 569
 Revoltetes, 294
 Ribell, 194
 Ric, 19, 75
 Rios, A 138
 Rito, A 139
 Riu, 89
 Rius, 166, 316, 340
 Roc, 43, 120, 253, 274, 323, 538, 568,
 A 140
 Rodona, 32
 Roger, 508
 Roges, 270
 Roïdo, A 210
 Roja, 64
 Romuald, 498
 Roques, 24, 225
 Ros, 81, 302, 499
 Rosa, A 120
 Rosalia, A 211
 Roselló, A 239
 Rosselló, A 141
 Rossi, 28
 Roures, 218
 Rovellat, 226

S

Sabatera, A 142
 Sabateta, 234
 Saleres, 417
 Salon, 127, 310, A 143
 Salt, 281
 Saltet, 282
 Salvador, 592, A 206
 Sambori, A 144
 Sansó, 500
 Sant, 18, 43, 61, 120, 181, 253, 274,
 323, 532, 533, 535-538, 568, 592,
 602, 634, 635, A 116
 Santamaria, A 212
 Santo, A 145
 Saqueta, 53, A 146
 Sastre, 238, A 213
 Scala, 607
 Sebio, A 147
 Sec, 277

Segrassos, 196, 341
 Selmo, A 148
 Semion, 501, A 156
 Sentís, A 149, A 240
 Sèquia, 207, 330
 Serè, 619-621
 Sereno, 136
 Serilla, A 150
 Serillo, 502, A 151
 Serra, 9-23, 154, 562, 603-605, A 152
 Serrador, 503
 Serral, 24, 25
 Serrania, 7, 351
 Set, 128, 261
 Severí, A 153
 Silda, A 154
 Sildo, A 155
 Sinada, 54, 141
 Sindicat, 660
 Sínia, 291
 Sitjar, 651, A 214
 Sol, 262
 Solà, 98, 316, 390, 584
 Solaneta, 352
 Solans, 22, 342
 Solsida, 178, 292, 353
 Soquetes, 71
 Sort, 403, 456, 457
 Sorteta, 414
 Suran, A 157

T

Tancant, 443
 Tancat, 100, 312
 Tàpies, 418
 Taro, A 215
 Tarragó, 504, A 241
 Tatxa, A 216
 Teo, A 158
 Tergue, 411
 Territ, A 159
 Teuler, 425
 Tinet, A 160
 Tirapel, 303
 Tirapels, 343
 Tito, 505, A 161
 Toll, 144-154, 271
 Tomb, 304-310
 Tormegals, 135, 344
 Tormo, 226, 234-241, 606

Torrat, A 162
Torre, 69, 563, 572, 612
Torrent, 317
Torrevella, 241
Torróner, A 217
Tortes, 374
Tosca, 447
Tosquera, 208
Tossal, 26, 400, 640, A 163
Tossalot, 4
Tou, 82, 621
Tramuntana, 622
Travessia, 652
Tres, 295
Trist, 506, A 164
Túnel, 283, 585
Tupinet, 239

U

Ullera, 84

V

Vall, 187, 380, 507, 521, 531, 545, 549,
A 165, A 242
Valls, 72, 119, 220, 375
Vàsques, 242
Veana, A 166

Vell, 151, 161, 523, 578, 652, 659
Venèncio, A 167
Vent, 623, 641
Vergers, 331, 642
Verònica, 293
Veus, 128, 261
Vidala, 114
Vila, 207, 330, 444, 654
Vilalta, A 243
Vilaro, A 168
Vilella, 557, 564, 570, 573, 613, 614
Vinebre, 616
Vinya, 354
Vinyes, 376, 410, 413, 472, A 244
Viula, A 218
Vores, A 169

X

Xalero, A 170
Xapilla, 129
Xipilla, A 219
Xiquera, 142
Xocolater, A 171
Xuta, 42

Z

Zacarias, A 172